

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Harcerstwo w służbie Rzeczypospolitej / Zenon Fajger
„To będzie nasz atak” – czyli jak SB inwigilowała rzeszowskich harcerzy

Zenon Fajger

„To będzie nasz atak” – czyli jak SB inwigilowała rzeszowskich harcerzy

informacje wstępne:

Lekcja w ramach programu IPN „Lekcje archiwalne” skierowanego do uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Czas realizacji – 60 minut.

Lekcję można przeprowadzić w krótszym czasie, rezygnując z ilustrowania niektórych aspektów działań SB poprzez zmniejszenie liczby dokumentów i grup nad nimi pracujących.

Lekcja powinna być poprzedzona zajęciami w archiwum, podczas których uczniowie dowiedzą się, czym była Służba Bezpieczeństwa w PRL, na czym polegała jej działalność i poznają podstawowe pojęcia potrzebne do interpretacji dokumentów, z którymi będą pracować (sprawa operacyjnego sprawdzenia, figurant, techniki operacyjne B, W, PP, PT, tajny współpracownik, kontakt operacyjny).

Materiały pochodzące ze [SOS „Harcówka” \(IPN-RZ-044/819\)](#) dobrane zostały w taki sposób, aby pokazać różne metody pracy operacyjnej SB (wykorzystanie osobowych źródeł informacji, obserwacja, podsłuch telefoniczny, perlustracja korespondencji). Zarówno powody wszczęcia SOS (aktywizacja na rzecz Kościoła), jak i późniejsze działania ukazują perfidię totalitarnego systemu ingerującego w prywatne życie ludzi nieprowadzących żadnej działalności politycznej. Poprzez odniesienie ich do harcerzy – będących wówczas rówieśnikami dzisiejszych licealistów – uczestnicy lekcji powinni lepiej poczuć „klimat” funkcjonowania tamtego systemu. Szczególnie istotny dla osiągnięcia tego celu wydaje się dokument (k. 136) ukazujący zamiar podjęcia działań w celu nakłonienia do współpracy na podstawie szantażu bardzo osobistymi informacjami (sympatia dziewczyny do chłopaka, relacje z rodzicami). Ten aspekt sygnalizuje pierwsza część tytułu nawiązująca do zawartego w dokumencie komentarza oficera SB do treści listu harcerki do swojej siostry („To do wykorzystania, to będzie nasz atak”).

cele lekcji – uczeń:

- poznaje uwarunkowania działalności harcerstwa w latach 80. XX wieku;
- poznaje niektóre pojęcia związane z działalnością SB (sprawa operacyjnego sprawdzenia, figurant, techniki operacyjne B, W, PP, PT, tajny współpracownik, kontakt operacyjny);
- rozumie specyfikę tworzonych przez SB dokumentów;
- wskazuje niektóre z aspektów totalitarnego charakteru władzy PRL w latach 80. na przykładzie metod inwigilacji stosowanych przez SB;
- doskonali umiejętność pracy z tekstem źródłowym, pracy zespołowej i wyrażania własnej opinii;

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

metody pracy stosowane podczas lekcji:

- wykład;
- praca w grupach;
- elementy dyskusji;

środki dydaktyczne:

- Zanonimizowane kopie wybranych dokumentów z SOS „Harcówka” – IPN-RZ-044/819;
- Pytania dla grup;
- Oczekiwane odpowiedzi na pytania i dodatkowe informacje dla prowadzącego;
- Artykuł *Służba Bezpieczeństwa wobec środowiska 1RwDH „Czarna Jedyńka” w Rzeszowie*;
- Tablica, pisaki;

struktura lekcji:

1. Prowadzący informuje o temacie i celach lekcji, nawiązuje do wizyty w archiwum, zadaje pytania przypominające podstawowe pojęcia związane z działalnością SB, które będą potrzebne w dalszej części lekcji (SOS, figurant, TW, KO, techniki operacyjne: B, W, PP, PT). Jeśli uczniowie nie odwiedzili archiwum, prowadzący przekazuje krótką informację o SB i specyfice jej pracy oraz sposobie jej dokumentowania.
(5 min)

2. Krótki wykład o historii harcerstwa i jego sytuacji w końcu lat 80. Należy zwrócić uwagę na patriotyczny rodowód i charakter harcerstwa w okresie przedwojennym, podczas II wojny światowej (Szare Szeregi) i okresie bezpośrednio po wojnie. Taki charakter harcerstwa był sprzeczny z dążeniem władz komunistycznych zależnych od ZRSS, stąd najpierw próba rozwiązania ZHP i przekształcenia w dziecięcą organizację na wzór sowieckich pionierów, a po odrodzeniu ZHP w wyniku społecznego buntu w 1956 r. działania zmierzające do całkowitego podporządkowania go socjalistycznej ideologii przy zachowaniu tradycyjnych form obrzędowości i metodyki (stopniowo coraz bardziej eliminowanych). Po 1980 r. uaktywniły się środowiska prowadzące – mimo represji – tradycyjną pracę harcerską, tworząc w ramach ZHP Porozumienie Kręgów Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego (KIHAM) i dążąc do przywrócenia harcerstwu jego dawnego charakteru. Po wprowadzeniu stanu wojennego KIHAM rozwiązał się, ale tworzące go środowiska nie zaprzestały działalności. Znacznym wzmocnieniem dla nich była opieka Kościoła sformalizowana w 1985 r. w ramach ogólnopolskich struktur duszpasterstwa harcerskiego.

W Rzeszowie w 1981 r. również zawiązał się KIHAM, a skupieni w nim instruktorzy utworzyli nawiązującą do przedwojennych tradycji drużynę – 1 Rzeszowską Drużynę Harcerską im. Romualda Traugutta „Czarna Jedyńka”. Drużyna działała oficjalnie w ramach rzeszowskiego hufca ZHP, ale formy jej działania budziły niepokój władz politycznych. W 1987 r. powstało w Rzeszowie Duszpasterstwo Harcerskie, w którego działalność zaangażowała się część członków „Czarnej Jedyńki” oraz innych drużyn o podobnym charakterze. Zaniepokojony tym WUSW w Rzeszowie założył SOS „Harcówka”.

(15 min)

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Pytania
dla grup

- 3.** Praca z tekstem źródłowym – podział na 7 grup, rozdanie materiałów (teksty źródłowe i słownik terminów stosowanych w dokumentach wewnętrznych SB), podanie czasu pracy, zadeklarowanie gotowości pomocy.
(15 min)

Pytania dla grup:

- Jakie było „zagrożenie”, które spowodowało zainteresowanie SB młodzieżą harcerską? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.
(k. 15a, k. 15b)
- Wyjaśnijcie (własnymi słowami, nie cytując tekstu dokumentu), jakie były cele SB wobec środowiska harcerskiego i w jaki sposób miały być zrealizowane? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.
(k. 35, k. 36, k. 37)
- W jaki sposób SB uzyskała informację o planowanym udziale harcerzy w spotkaniu z Ojcem Świętym w Tarnowie? Jakie działania podjęła w związku z tym? Scharakteryzujcie rodzaj źródeł, nad którymi pracowaliście.
(k. 16a, k. 16b, k. 19)
- Wskażcie metody, jakimi SB chciała uzyskać informacje o zbiórkach drużyny w harcówce przy ul. Wiktora? Zwróćcie uwagę na liczebność i rangę zaangażowanych w to funkcjonariuszy. Scharakteryzujcie rodzaj źródeł, nad którymi pracowaliście.
(k. 64a, k. 64b, k. 65, k. 66, k. 67, k. 84)
- Czego dowiadywała się SB w wyniku podsłuchu telefonicznego harcerzy? Zacytujcie fragmenty wskazujące na szczególne wyczerpanie na działalność religijną i kontakty z Kościołem. Jak wykorzystywano uzyskane w ten sposób informacje? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.
(k. 120, k. 121, k. 122)
- Co interesowało SB w korespondencji harcerzy? Zacytujcie odnotowane przez SB szczegóły dotyczące spraw osobistych. Dlaczego je gromadzili i jak mogli je wykorzystać? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.
(k. 136a, k. 136b)
- Jakie konsekwencje dla „figurantów” sprawy wyniknęły w związku z zainteresowaniem się nimi przez SB? Czy Waszym zdaniem były one dotkliwe i mogły wpłynąć na zmianę ich postawy? Scharakteryzujcie rodzaj źródeł, nad którymi pracowaliście.
(k. 21, k. 107)

- 4.** Prezentacja – przedstawiciele grup podają przygotowane na podstawie materiałów źródłowych odpowiedzi na pytania. Prowadzący może zadawać pytania pomocnicze, korygować błędy, pomagać sformułować wnioski, uwypuklić najistotniejsze informacje (oczekiwane odpowiedzi i dodatkowe informacje w załączniku).
(15 min)

- 5.** Podsumowanie – zebranie wraz z uczestnikami lekcji wniosków uogólniających. Powinny one uwypuklać dążenia totalitarne władz PRL, realizowane przez SB, stosowane przez nią metody, specyfikę wytworzonych dokumentów. Należy zwrócić uwagę na stopień ingerencji w życie prywatne młodych ludzi (nawiązując do tytułu lekcji). Można również zwrócić uwagę na nieskuteczność tych działań u schyłku lat 80. i zastanowić się nad przyczyną tego.
(10 min)

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

literatura pomocnicza (dla prowadzącego):

- A. F. Baran, *Walka o kształt harcerstwa w Polsce (1980–1990). Niepokorni i niezależni*, Warszawa 2007;
- S. Czopowicz, *KIHAM. Zarys wydarzeń, wybór dokumentów i relacji*, Warszawa 1998;
- W. Hausner, *Związek Harcerstwa Polskiego w latach 1956–1980 – zderzenie tradycyjnego wychowania harcerskiego z modelem indoktrynacji politycznej*, [w:] *Po ziemi naszej rozesłem harcerzy... Z dziejów harcerstwa polskiego na Górnym Śląsku* (red. K. Heska-Kwaśniewicz), Katowice 2007;
- Z. Fajger, *Służba Bezpieczeństwa wobec środowiska 1RwDH „Czarna Jedyńka” w Rzeszowie* (publikacja internetowa: <http://prlrzeszow.comli.com/artykuly/item/4-czar-na-jedynka> lub niżej);

załączniki:

- Skany dokumentów dla poszczególnych grup;
- Słownik terminów stosowanych w dokumentach wewnętrznych SB;
- Pytania dla grup;
- Odpowiedzi na pytania i dodatkowe informacje dla prowadzącego;
- Artykuł *Służba Bezpieczeństwa wobec środowiska 1. Rzeszowskiej Drużyny Harcerskiej „Czarna Jedyńka”*;

Materiały dla grup:

PYTANIA DLA GRUP

- Grupa 1.** Jakie było „zagrożenie”, które spowodowało zainteresowanie SB młodzieżą harcerską? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.
(k. 15a, k. 15b)
- Grupa 2.** Wyjaśnijcie (własnymi słowami, nie cytując tekstu dokumentu), jakie były cele SB wobec środowiska harcerskiego i w jaki sposób miały być zrealizowane? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.
(k. 35, k. 36, k. 37)
- Grupa 3.** W jaki sposób SB uzyskała informację o planowanym udziale harcerzy w spotkaniu z Ojcem Świętym w Tarnowie? Jakie działania podjęła w związku z pielgrzymką Jana Pawła II? Scharakteryzujcie rodzaj źródeł, nad którymi pracowaliście.
(k. 16a, k. 16b, k. 19)
- Grupa 4.** Wskażcie metody, jakimi SB chciała uzyskać informacje o zbiórkach drużyny w harcówce przy ul. Wiktora? Zwróćcie uwagę na liczebność i rangę zaangażowanych w to funkcjonariuszy. Scharakteryzujcie rodzaj źródeł, nad którymi pracowaliście.
(k. 64a, k. 64b, k. 65, k. 66, k. 67, k. 84)
- Grupa 5.** Czego dowiadywała się SB w wyniku podsłuchu telefonicznego harcerzy? Zacytujcie fragmenty wskazujące na szczególne wyczulenie na działalność religijną i kontakty z Kościołem. Jak wykorzystywano uzyskane w ten sposób informacje? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.
(k. 120, k. 121, k. 122)
- Grupa 6.** Co interesowało SB w korespondencji harcerzy? Zacytujcie odnotowane przez SB szczegóły dotyczące spraw osobistych. Dlaczego je gromadzili i jak mogli je wykorzystać? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.
(k. 136a, k. 136b)
- Grupa 7.** Jakie konsekwencje dla „figurantów” sprawy wyniknęły w związku z zainteresowaniem się nimi przez SB? Czy Waszym zdaniem były one dotkliwe i mogły wpłynąć na zmianę ich postawy? Scharakteryzujcie rodzaj źródeł, nad którymi pracowaliście.
(k. 21, k. 107)

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 1
k. 15a

Wydział III WUSW
w Rzeszowie

Rzeszów dnia 1987-05-11

T A J N E
Egz. Nr 3

OE Okh6/84

MELDUNEK ZAŁOŻENIOWY Nr 179

sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. "HARCOWKA"

Nr rej. 24736

Identyfikator: 5638/24

W ramach kontroli operacyjnej prowadzonej w SO krypt. "Młodzieź" Nr rej. 18694 ustalono, iż początkiem 1986 roku w środowisku rzeszowskich harcerzy powstała inicjatywa utworzenia duszpasterstwa harcerskiego. Jak wynika z informacji TW ps. "ULISSES" Nr rej. 21291 autorami powyższej inicjatywy byli instruktorzy kręgu A. MAŁKOWSKIEGO w Rzeszowie oraz starsi działacze harcerscy. Początkowo organizowane były msze harcerskie w kościele M.B. Saletyńskiej w Rzeszowie. Natomiast w dniu 31.01.br. w domu katechetycznym kościoła Fary w Rzeszowie odbyło się spotkanie rzeszowskiego aktywu harcerskiego, inaugurujące oficjalną działalność duszpasterstwa harcerskiego na terenie Rzeszowa. Pierwsze nabożeństwo duszpasterstwa harcerskiego odbyło się w dniu 23.03.br. w kościele Fary w Rzeszowie, na które przybyła liczna grupa unundurowanych harcerzy - o czym meldowano meldunkiem sygnałnym Nr 105 z dnia 23.03.br.

Z aktualnych, potwierdzonych już informacji m.in. od TW ps. "ULISSES" oraz TW ps. "ANDRZEJ" Nr rej. 23178 wynika, że środowisko rzeszowskich harcerzy zaktywizowało swoją działalność na rzecz kościoła, rezygnując z oficjalnej, programowej działalności Związku Harcerstwa Polskiego. Przejawem tego jest m.in. brak udziału w akcjach oficjalnie podejmowanych przez ZHP np. nieprzystąpienie do alertu ogłoszonego przez Naczelnika ZHP, nieuczestniczenie w tegorocznym pochodzie 1-majowym itp. W dniu 10.05.br. grupa 50-ciu unundurowanych harcerzy uczestniczyła w kolejnym nabożeństwie w ramach tzw. duszpasterstwa harcerzy zorganizowanym wspólnie z kombatanami ZWZ AK na terenie kościoła Fary w Rzeszowie. Nabożeństwo w którym uczestniczyło ok. 300 osób nie zawierało wrogich politycznie akcentów. Następnie w punkcie katechetycznym kościoła Fary odbyło się zamknięte spotkanie grupy harcerzy uczestniczących w nabożeństwie.

Od TW ps. "ULISSES" uzyskano wiarygodne informacje, potwierdzone przez technikę operacyjną, że niektórzy instruktorzy harcerscy, będący drużynowymi drużyn środowiskowych organizują oprócz oficjalnych spotkań, konspiracyjne zbiórki w bliżej nieokreślonej grupie osobowej, wykorzystując do tego celu mieszkania prywatne i piwnice. W czasie tych zbiórek podejmowane są inicjatywy sprzeczne z aktualnie obowiązującym statutem ZHP.

- v e r t e -

s. 41 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

s. 42 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

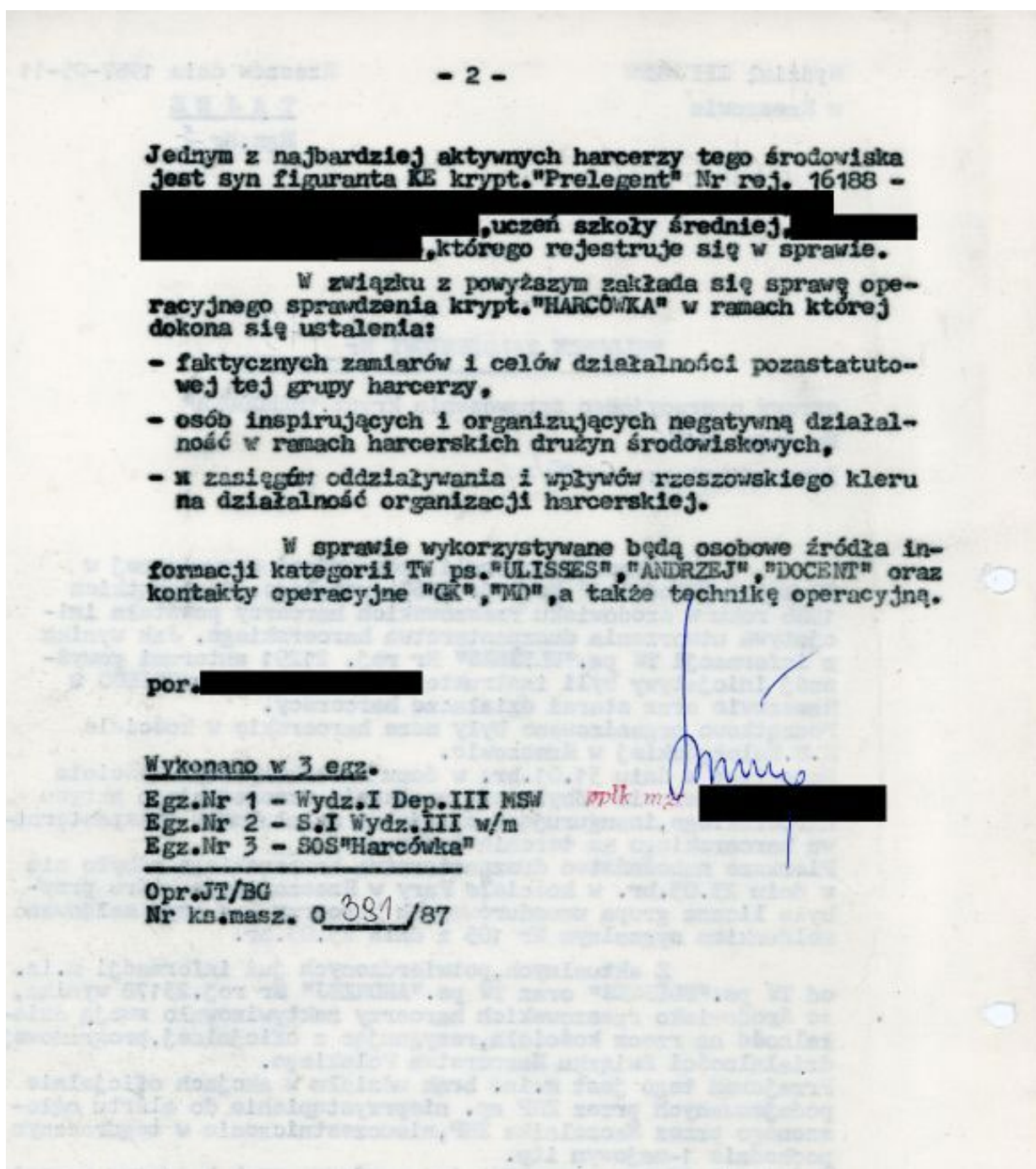
s. 43 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

s. 44 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

s. 69 powrót:
omówienie
dla gr. 1

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 1
k. 15b

↑
s. 42 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

↑
s. 44 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

↑
s. 69 powrót:
omówienie
dla gr. 1

28 35

= Z A T W I E R D Z A M =

NACZELNIK WYDZIAŁU III
WISŁA

Rzeszów 1987-05-11

Tajne spec. znaczenia
Egz. poj.

pplk mgr [redacted] 20288

PLAN PRZEDSIĘWZIĘC OPERACYJNYCH

w sprawie operacyjnego sprawdzenia krypt. "HARCOWKA"
Nr ew. 24736

I. Sytuacja operacyjna

W ramach prowadzonej sprawy obiektowej krypt. "MŁODZIEŻ" Nr ew. 18694 ustalono, iż na przestrzeni ostatnich miesięcy ub. roku z inicjatywy instruktorów KIHAM organizowane były w niektórych kościołach w Rzeszowie msze przeznaczone wyłącznie dla harcerzy. W styczniu br aktywiści angażujący się w pozastatutową działalność w ZHP doprowadzili do założycielskiego spotkania duszpasterstwa harcerzy, które odbyło się w punkcie katechetycznym kościoła Fary w Rzeszowie. Od tego czasu msze harcerskie odbywają się regularnie w sposób oficjalny w każdą drugą niedzielę miesiąca w kościele Fary. W uroczystościach tych uczestniczą każdorazowo umundurowani harcerze rzeszowskich drużyn środowiskowych.

Od Tw. ps. "Ulisse" uzyskano wiarygodne informacje potwierdzone przez technikę "W", iż w środowisku rzeszowskich harcerzy wiele osób zaktywizowało swoją działalność na rzecz kościoła, rezygnując z uczestnictwa w oficjalnych imprezach organizowanych przez Rzeszowską Chorągiew ZHP. Niektórzy instruktorzy harcerscy oprócz oficjalnej programowej działalności organizują konspiracyjne zbiórki w bliżej nieokreślonej grupie osobowej, wykorzystując do tego celu nielegalnie zorganizowane harcówki. Na tego rodzaju zbiórkach podejmowane są często inicjatywy sprzeczne z aktualnie obowiązującym statutem ZHP.

Jak wynika z dotychczasowego operacyjnego rozpoznania najbardziej aktywnymi działaczami duszpasterstwa harcerskiego są:

- 1/ [redacted] - uczeń III klasy IV LO w Rzeszowie, zam. [redacted]
- 2/ [redacted] - członek Zespołu Szkół Gospodarczych w Rzeszowie zam. [redacted]

II. Cel założenia sprawy

Celem założenia sprawy operacyjnego sprawdzenia jest ustalenie faktycznych zamiarów i celów pozastatutowej działalności tej grupy harcerzy oraz osób inspirujących tę działalność i wpływ rzeszowskiego kleru na Związek Harcerstwa Polskiego.

III. Planowane przedsięwzięcia i czynności operacyjne w sprawie.

-verte-

↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 70 omówienie
dla gr. 2

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 2
k. 36

-2-

36
✍

- 1/ Zadanie Tw.Tw. ps.ps. "ULisses" i "Andrzej" na aktywne rozpoznawanie osób zaangażowanych w działalność duszpasterstwa harcerskiego oraz wyjaśnienie rzeczywistego charakteru konspiracyjnych zbiórek.

Wykona: por. [REDAKTOWANE]
Termin: w czasie planowych spotkań z w/w Tw.

- 2/ Bieżące współdziałanie z kierownictwami Komendy Chorągwi i Hufców "Rzeszów" i "Ziemi Rzeszowskiej" ZHP celem ustalania ilości środowiskowych drużyn harcerskich, ich składów osobowych oraz charakteru prowadzonej działalności.

Wykona: por. [REDAKTOWANE]
Termin: do 1.06.1987 r.

- 3/ We współdziałaniu z Wydziałem IV w/m bieżące ustalanie i rozpoznawanie osób posiadających kontakty z rzeszowskim klerem, organizujących działalność duszpasterstwa harcerskiego.

Wykona: por. [REDAKTOWANE]
Termin: na bieżąco, w miarę rozwoju sytuacji op.

- 4/ Ustalenie składu osobowego aktywistów DH, rzeczywistego charakteru ich działalności i rejestracja ich w sprawie.

Wykona: por. [REDAKTOWANE]
Termin: na bieżąco, w ramach prowadzonego rozpoznania.

- 5/ Złożyć zamówienia na pracę "W" i "PT" na osoby figurantów: [REDAKTOWANE] [REDAKTOWANE] celem ustalania ich kontaktów, zamiarów i postaw społeczno - politycznych.

Wykona: por. [REDAKTOWANE]
Termin: do 15.06.1987 r.

- 6/ Przy okazji organizowanych imprez kościelnych dla harcerzy zadaniowanie Wydziału "B" WUSW w/m. oraz fotograficzne dokumentowanie pobytu umundurowanych harcerzy na w/w imprezach.

Wykona: por. [REDAKTOWANE]
por. [REDAKTOWANE]
Termin: na bieżąco, po konsultacji z N-kiem Wydz.

- 7/ Wytypowanie opracowanie i pozyskanie do współpracy z SB tajnego współpracownika wywodzącego się ze środowiska działaczy DH celem bieżącego rozpoznawania pozastatutowej działalności DH.

Wykona: por. [REDAKTOWANE]
Termin: do 30.03.1988 r.

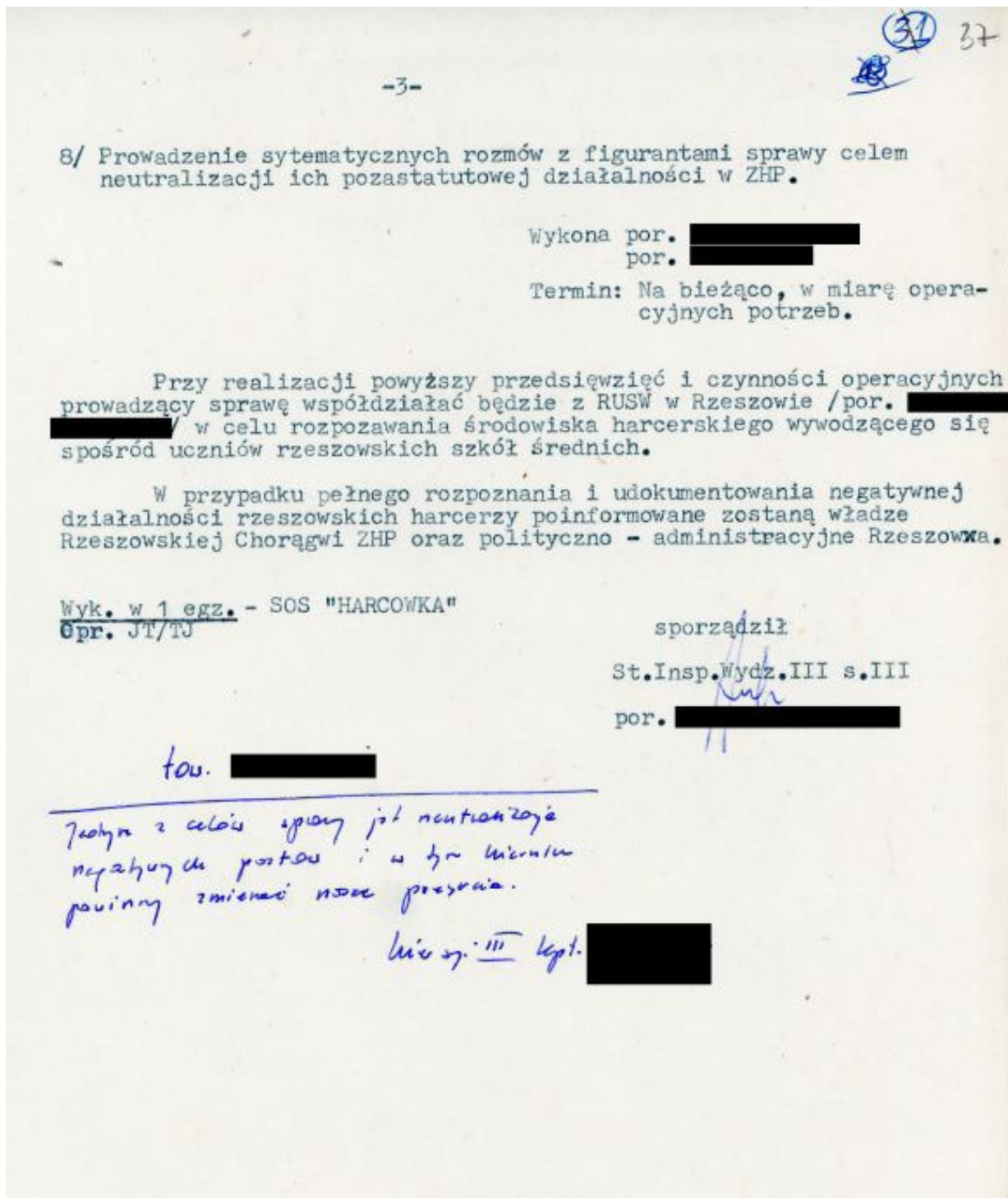
↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 70 omówienie
dla gr. 2

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 2
k. 37

↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 70 omówienie
dla gr. 2

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 3
k. 16a

Wydział III WUSW
w Rzeszowie

Rzeszów 1987-05-12

T A J N E
Egz. Nr. 3

UZYPEŁNIENIE MELDUNKU NR 180

do sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt: "Harcówka"
Nr ew. 24756

identyfikator 56 33/87

Jak informowaliśmy meldunkiem założeniowym Nr 179 z dnia 11.05.br. - w dniu 10 br. o godz. 12,15 odbyła się w kościele Fary w Rzeszowie msza św. w ramach duszpasterstwa harcerskiego w intencji byłych żołnierzy ZWZ-AK. Po zakończonym nabożeństwie część jego uczestników, która przybyła najprawdopodobniej w związku z uroczystościami kombatantkimi AK przeszła do jednej z sal punktu katechetycznego kościoła Fary na spotkanie. Natomiast w innym pomieszczeniu punktu katechetycznego kościoła odbyło się zamknięte spotkanie grupy 10 harcerzy uczestniczących w nabożeństwie, z których większość była usunięta.

Spotkanie otworzył i zajął ks. [REDAKTOR] - duszpasterz harcerski Archidiecezjalnego Rzeszowskiego. Daleszą jego część prowadził [REDAKTOR] - aktywista harcerski.

Jak wynika z relacji tw. ps. "PANEL" Nr rej. 24004, pozyskany i wprowadzony do sprawy w wyniku zrealizowanej kombinacji operacyjnej tematami spotkania było:

- omówienie przygotowań ze strony harcerstwa tut. Archidiecezjalnego do powitania papieża JP II podczas jego III pielgrzymki do Polski - w Tarnowie w dniu 10.06.br. Poinformowanie, że należy jechać w zorganizowanych grupach. Z wypowiedzi prowadzącego wynikało ponadto, że pobyt papieża w Tarnowie uważany jest przez kościół polski jako miejsce spotkania papieża z harcerstwem. Uzasadniano, iż zorganizowanie grupy harcerskiej powinno być jak najbardziej okazale. Z dodatkowych wyjaśnień uczestnika spotkania [REDAKTOR] wynikało, że informacje na ten temat uzyskał on na centralnym wcześniejszym spotkaniu w Krakowie, Częstochowie lub Tarnowie,
- zaprezentowanie dalszego programu i charakteru inicjatyw, z jakimi działacze duszpasterstwa harcerskiego w Rzeszowie spotykają się będą w dalszej swojej pracy w tym środowisku. Poinformowano, że nadal kontynuowane będą harcerskie msze św. w drugą niedzielę każdego miesiąca, a kolejną formą pracy w ramach tego duszpasterstwa będzie organizowanie biwaków i rajdów,
- dokonanie oceny ilości uczestników spotkania ze zwróceniem uwagi na reprezentowane środowiska. Oceny tej dokonał ks. [REDAKTOR], który bazował na liście obecności, jaką uczestnicy spotkania musieli podpisywać.

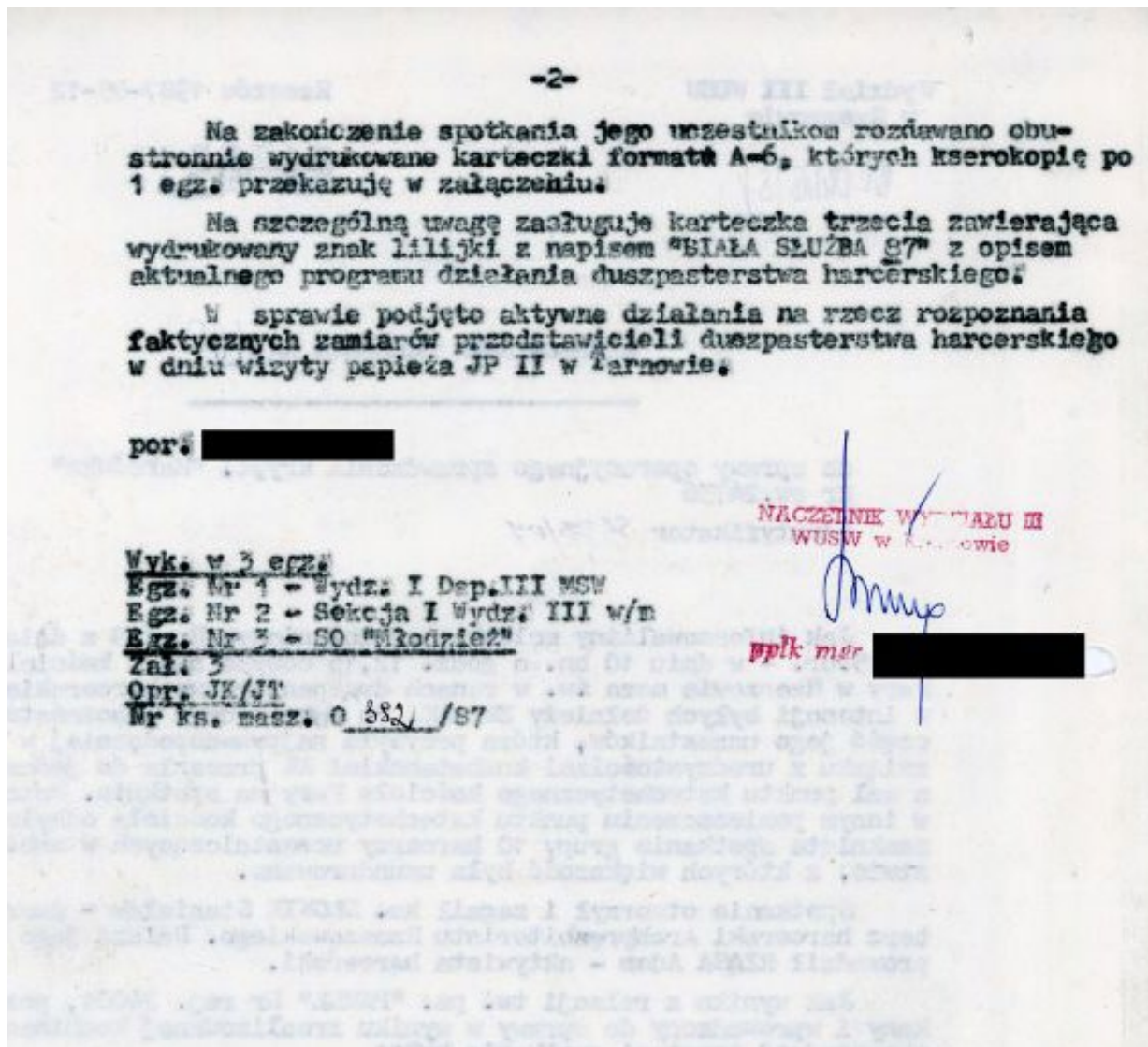
↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 71 omówienie
dla gr. 3

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 3
k. 16b

↑
s. 42 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

↑
s. 44 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

↑
s. 71 powrót:
omówienie
dla gr. 3

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 3
k. 19

Wydział III WUSW
w Rzeszowie

Rzeszów 1987-06-06

T A J N E
Egz. Nr.

11-ki Wydz. I Dep. III MSW Wt Ma

UZUPEŁNIENIE MELDUNKU NR 239

do sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. "Harcówka"
Nr ew. 24736
identyfikator 5633/87

Z inspiracji SB w dniu 04 bm. Wojewoda Rzeszowski w ramach Wojewódzkiej Rady Przyjaciół Harcerstwa zorganizował spotkanie z udziałem przedstawicieli rzeszowskiego KOiW i ZHP. Tematem spotkania było omówienie i uzgodnienie wspólnego stanowiska o postępowaniu wobec osób organizujących grupowe wyjazdy uczniów szkół średnich ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży zamierzającej wyjechać zorganizowaną harcerską grupą do Tarnowa na spotkanie z papieżem.

W wyniku uzgodnionego stanowiska w dniu 5. bm. komendant Rzeszowskiej Chorągwi ZHP przeprowadził rozmowy z instruktorami harcerskimi z drużyn środowiskowych, ostrzegając ich o konsekwencjach w działalności poza ZHP.

Również w dniu 5 bm. wicekurator [redacted] przeprowadził rozmowę z dyrektorami wybranych szkół średnich, z których rekrutują się działacze harcerscy, informując ich o zamiarach wyjazdów uczniów do Tarnowa w dniu 10 bm.

Z dotychczasowych ustaleń m.in. od tw. ps. "PAWEŁ" i KO ps. "LOT" wynika, że w dniu 9 na 10 bm. do Tarnowa udaje się zorganizowana grupa kilkunastu harcerzy działająca w ramach 1 RWDH środowiskowej im. R. Traugutta tzw. "Czarna Jedynka". Głównym organizatorem i inicjatorem wyjazdu tej grupy do Tarnowa jest uczeń klasy II IV LO w Rzeszowie [redacted] - figurant sprawy / 24736, młodzież szkół ponadpodstawowych, z którym w dniu 05 bm. przeprowadzona w budynku WUSW rozmowa ostrzegawcza.

Dodatkowo w ramach prowadzonej w dniach 3 i 4 bm. krajowej akcji "BRZOZA -4" przeprowadzono kilkanaście innych rozmów profilaktyczno - ostrzegawczych z pozostałymi aktywistami grup zamierzających wziąć udział w uroczystościach religijnych w Tarnowie.

Dalsze przedsięwzięcia i czynności prowadzone w ramach SOS krypt. "HARCÓWKA" zmierzają będą do dalszej neutralizacji negatywnych postaw aktywistów pozastatutowej działalności w ZHP oraz kontroli ich zachowań.-

por. [redacted]

Wyk. w 2 egz.
Egz. Nr 1 - Wydział I Dep. III MSW
Egz. Nr 2 - Sekcja I Wydz. III w/m.
Opr. JT/JK

NACZELNIK WYDZIAŁU III
WUSW w Rzeszowie

wplik mgr [redacted]

SZKICHOCHIM WISŁAŃSKI Nr 1690
PRZYJĘTO 1987 06 06
ZASZYFOWANO 1000
[redacted]

↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 71 omówienie
dla gr. 3

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 4
k. 64a

64
38

Notatka z kłobowa

1. grupa młodzieży

zakazowano obserwacji
w dniu 15. bm
pocz. 13.30 - 20.00.

6. 15.05.84 do 15.05.84 w godz. 13⁰⁰ do 20³⁰

7. Wymieniona grupa harcerskiej młodzieży
prowadziła pozastatutową działalność w ZHP,
członkowie dwuzębną utrzymując kontakty
z aktywistami struktur konspiracyjnych b. „S”,
wspomagając ich niekiedy w nielegalnej działal-
ności

8. z punktu ~~wieloletnia~~ stałego prowadzić obserwację
dokumentując fotograficznie osoby w wielu licealnym
wchodzące i wychodzące z budynku od 13³⁰ do 20³⁰

3 Budynek nr 8 przy ul. Witkowskiego w Rzeszowie
w dniu 15 bm. w godz. 13³⁰ do 20³⁰. Inwe-
stując nas osoby mogą być ubrane w mundury
harcerskie. Obserwacja wyznaczanego punktu
proszę jednocześnie wykonywać do rozpoznania
się z sylwetkami figurantów [redacted] lut
19 i [redacted] / fotografic w

powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

powrót:
s. 72 omówienie
dla gr. 4

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 4
k. 64b

zabyczeniu/ w sporyjajacych okolicznościach
po wyjściu ze spotkania podjąć obserwację
[redacted], ustalić jego kontakty
[redacted] adresy, na które zadzwonił w tym dniu.

g/ w dniu 15. lutego około godz. 15⁰⁰ w pomieszcze-
niach klubowych piwnicznych należących
do mieszkańców klatki 3 zamieszkanego
budynku wspomnianego się konspiracyjne sp. t-
kamicz kowalskiej grupy młodzieżowej, aktywiz-
ującej się w działalności porastatutowej
w ZNP.

a) [redacted]

↑
s. 42 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

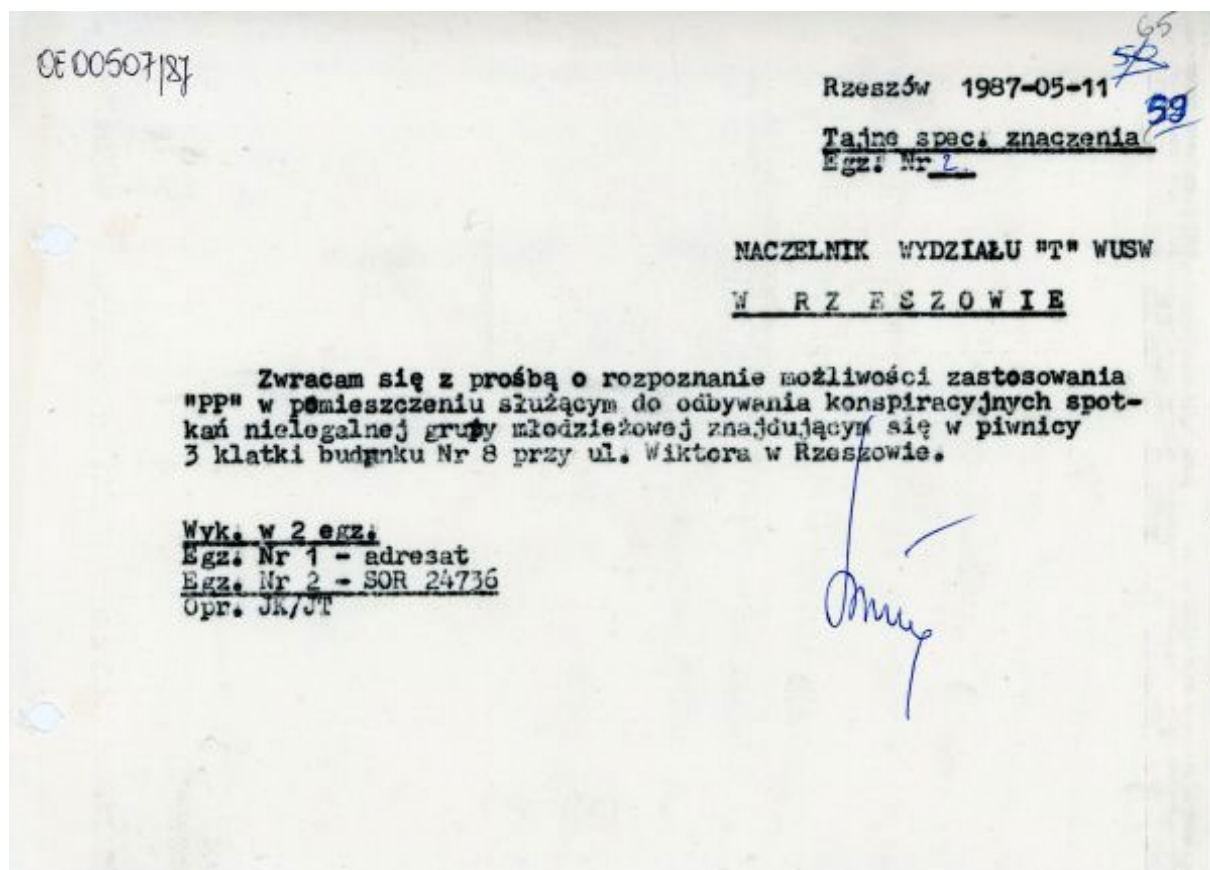
↑
s. 44 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

↑
s. 72 powrót:
omówienie
dla gr. 4

Harcerstwo w służbie Rzeczypospolitej / Zenon Fajger
„To będzie nasz atak” – czyli jak SB inwigilowała rzeszowskich harcerzy

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 4
k. 65

↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 72 omówienie
dla gr. 4

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 4
k. 66

"ZATWIERDZAM"

Cy/ll

Rzeszów dnia 1987-05-13

TAJNE SPEC.ZNACZENIA

Egz.Nr 2

66
60

X

P L A N

tajnego przeszukania w SOS krypt. "HARCÓWKA"
pomieszczeń piwnicznych zajmowanych przez
harcerzy nielegalnej grupy "Czarna Jedyńka"

I. SYTUACJA OPERACYJNA

Z techniki operacyjnej uzyskano wiarygodną informację, że w dniu 15.bm. ok. godz. 15.00 w pomieszczeniach piwnicznych zajmowanych nielegalnie przez harcerską drużynę "Czarna Jedyńka" odbędzie się konspiracyjne spotkanie grupy młodzieży.

Z aktualnych danych operacyjnych wynika, że wspomniana grupa młodzieży prowadzi pozastatutową działalność w ZHP. W ostatnim okresie czasu grupa ta zaaktywizowała swoją działalność m.in. uaktywniła kontakty z członkami struktur konspiracyjnych b."S".

Zachodzi uzasadnione podejrzenie, iż w dniu 15.bm. w spotkaniu konspiracyjnym omawiać się będzie aktualny program i zamiary ich na najbliższy okres czasu ze szczególnym zwróceniem uwagi na przygotowania do wizyty papieża w ramach jego III pielgrzymki do kraju.

II. SYTUACJA OGÓLNA - TECHNICZNA

Będące w zainteresowaniu pomieszczenia piwniczne znajdują się w budynku Nr 8, III klatka przy ul. Wiktora w Rzeszowie. Wejście do piwnic z zewnątrz jest zamykane przez wszystkich lokatorów.

Wydział III w/m zorganizował k.o., który w dniu tajnego wejścia umożliwi wejście do zainteresowanych piwnic. Pomieszczenia nielegalnie zorganizowanej harcówki są oddzielone od pozostałej części piwnic odrębnymi drzwiami zabezpieczonymi dwoma zamkami typu "Łącznik".

III. PRZEBIEG REALIZACJI PRZESZUKANIA

Tajne przeszukanie w miejscu j.w. planuje przeprowadzić się w dniu 14.bm. w godz. 9.00 - 10.00. Przeszukania dokona grupa operacyjna w składzie:

- kpt. [REDAKTOWANE] /który umożliwi wejście do pomieszczenia/

- kpt. [REDAKTOWANE]
- kpt. [REDAKTOWANE]
- por. [REDAKTOWANE]

Grupę zabezpieczającą stanowią będą pracownicy Wydz. III

- por. [REDAKTOWANE]
- por. [REDAKTOWANE]

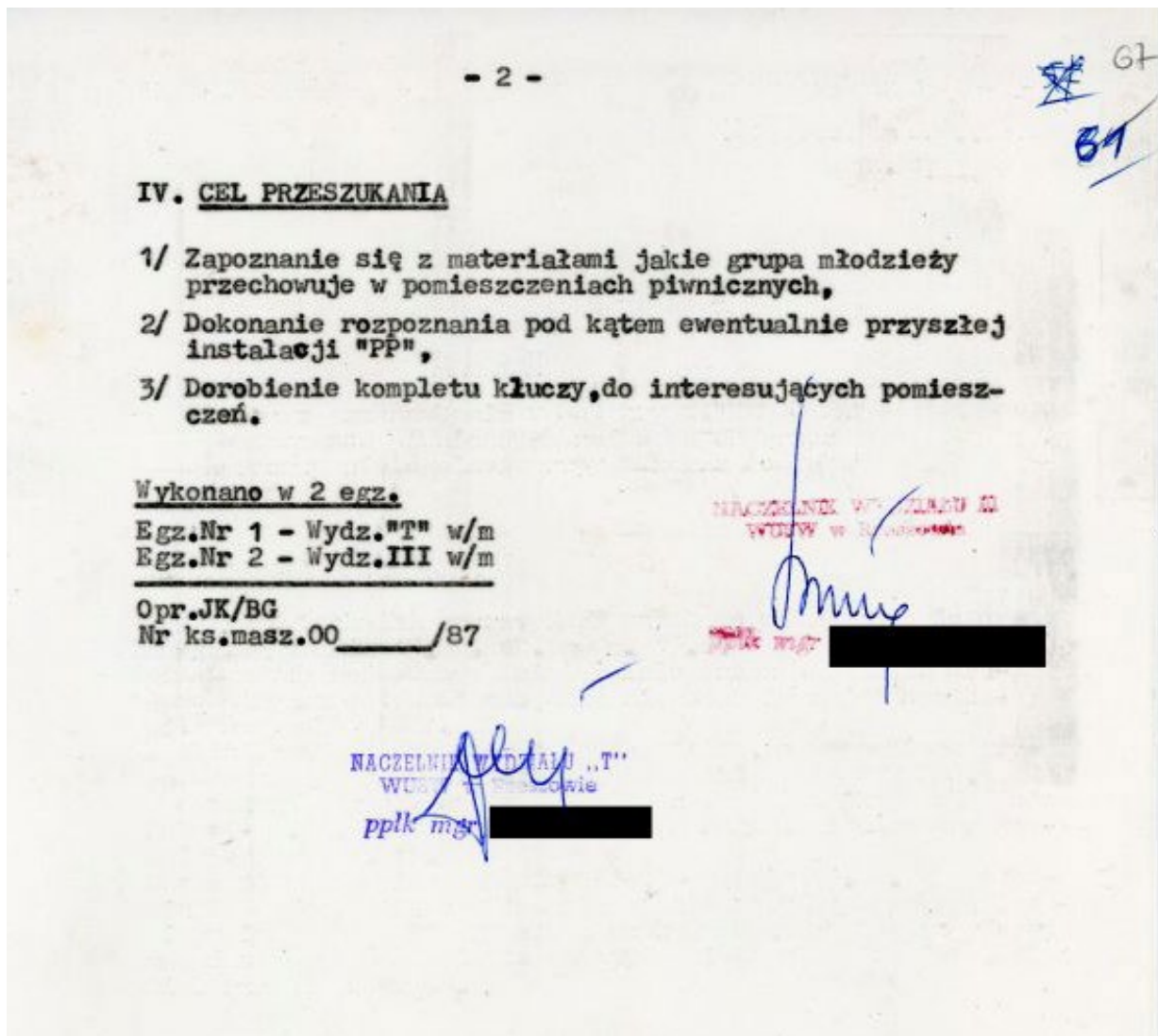
↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 72 omówienie
dla gr. 4

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 4
k. 67

↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 72 omówienie
dla gr. 4

Harcerstwo w służbie Rzeczypospolitej / Zenon Fajger
„To będzie nasz atak” – czyli jak SB inwigilowała rzeszowskich harcerzy

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 4
k. 84

78
84

WOJEWÓDZKI URZĄD
SPRAW WSWOJEWÓDZKICH
w Rzeszowie
T-0458/87
14 A. Gł. ~~SPRAW~~

Rzeszów - 1987 - 05 - 15
T A J N E
egz. nr 1

por. [redacted]
Amię 18.05.87

WOJEWÓDZKI URZĄD W RZESZOWIE
Wpłynęło 18.05.1987
Kier. Sekcji Obserwacji 0304/87

K O M U N I K A T

z przeprowadzonej obserwacji wejścia III klatki bloku nr 8 przy ul. Wiktora w Rzeszowie. Obserwację prowadzono z PZ, dokonując zdjęć foto osobom wchodzącym i wychodzącym w dniu 15.05.1987 r. od godz. 14.00. do godz. 20.00.

Godz. 14.00. Rozpoczęto obserwację z PZ w/w obiektu.
Godz. 15.11. Do obserwowanej klatki budynku wszedł mężczyzna - zdjęcie nr 1.
Godz. 15.31. Wszedł mężczyzna - zdj. nr 2.
Godz. 15.44. Wszedł mężczyzna - zdj. nr 3.
Godz. 16.04. Wyszła kobieta w okularach - zdj. nr 4.
Godz. 17.09. Wyszedł mężczyzna - zdj. nr 5.
Godz. 17.17. Wyszedł mężczyzna - zdj. nr 6.
Godz. 17.24. Przyszła dziewczyna - zdj. nr 7.
Godz. 17.25. Przyszła dziewczyna - zdj. nr 8.
Godz. 17.42. Przyszło dwóch młodych mężczyzn i dziewczyna - zdj. nr 9.
Godz. 17.56. Wyszedł mężczyzna z żółtą reklamówką. - zdj. nr 10.
Godz. 18.07. Przyszedł mężczyzna z brodą z kwiatami i chłopak - zdj. nr 11.
Godz. 18.17. Wyszli w/w. Zdj. nr 12.
Godz. 19.25. Wyszedł mężczyzna - zdj. nr 13.
Godz. 20.00. O tej godzinie obserwację zakończono zgodnie z zadaniem.

W załączeniu 26 szt zdjęć foto [redacted]

Wyk. w 2 egz. - ZD/KC

egz. nr 1 - Wydz. III w/m
egz. nr 2 - a/a

dz. masz. 502 /87

KIER. SEKCJI OBSERWACJI
[redacted]
kpt. [redacted]

tow. [redacted]

↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 72 omówienie
dla gr. 4

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 5
k. 120

Rzeszów 1988-01-14

Tajne spec. znaczenia

Egz. Nr 1

A N A L I Z A

dokumentów "PT" z obiektu "HARCÓWKA" i "PRELEGENT"
za okres 1987-07-15 - 1988-01-15

W w/wym. okresie udokumentowano 92 rozmowy figurantów sprawy krypt. "Harcówka" Nr ew. 24736: [REDAKTOWANE] z różnymi osobami. Osobami kontaktującymi się z figurantami byli z reguły młodzi ludzie-uczniowie rzeszowskich szkół ponadpodstawowych.

W dokumentach przechodzą następujące osoby:

- 1/ [REDAKTOWANE]
- 2/ [REDAKTOWANE]
- 3/ [REDAKTOWANE]
- 4/ [REDAKTOWANE]
- 5/ [REDAKTOWANE]
- 6/ [REDAKTOWANE]
- 7/ [REDAKTOWANE]
- 8/ [REDAKTOWANE]
- 9/ [REDAKTOWANE]
- 10/ [REDAKTOWANE]
- 11/ [REDAKTOWANE]
- 12/ [REDAKTOWANE]
- 13/ [REDAKTOWANE]
- 14/ [REDAKTOWANE]
- 15/ [REDAKTOWANE]
- 16/ [REDAKTOWANE]
- 17/ [REDAKTOWANE]
- 18/ [REDAKTOWANE]
- 19/ [REDAKTOWANE]
- 20/ [REDAKTOWANE]
- 21/ [REDAKTOWANE]
- 22/ [REDAKTOWANE]
- 23/ [REDAKTOWANE]
- 24/ [REDAKTOWANE]
- 25/ [REDAKTOWANE]
- 26/ [REDAKTOWANE]

oraz księży:

-verte-

↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 73 omówienie
dla gr. 5

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 5
k. 121

-2-

121
125

1/ [REDAKTOWANE]

2/ [REDAKTOWANE]

Rozmowy między figurantami, a w/wym osobami dotyczyły przede wszystkim:

- 1/ Terminów i miejsc zbiórek harcerskich oraz imprez organizowanych okazjonalnie /np. biwaki/.
- 2/ Przygotowań do wyjazdu na wyprawę "SCOTLAND 88".
- 3/ Sytuacji figuranta [REDAKTOWANE] przebywającego w SHP AR w Krakowie
- 4/ Naboru nowych osób do drużyny.

- Z analizy dokumentów wynika, iż w/wym. 26 osób stanowi aktywność młodzieży harcerskiej zaangażowanej w działalność duszpasterstwa harcerskiego na terenie Rzeszowa. Są one członkami jednej lub kilku drużyn harcerskich współpracujących ze sobą i utrzymujących stały kontakt.
- Zbiórki odbywają się z reguły w godzinach wieczornych w różnych rejonach miasta / przeważnie przed budynkiem Filharmonii Rzeszowskiej, przed kioskiem "RUCH-u" na Pl. Farnym w Rzeszowie i pod pomnikiem Tadeusza Kościuszki w Rynku/. Ponadto osoby te często umawiają się na zbiórki w punkcie katechetycznym kościoła Fary w Rzeszowie i w kościele M.B. Saletyńskiej przy ul. DĄBROWSKIEGO. W sporadycznych przypadkach zbiórki odbywają się w prywatnym mieszkaniu u rodzeństwa "FICÓW" /"FICE" prawdopodobnie stanowi pseudonim/. Na zbiórki zabierają świece, co świadczyć może o ich religijnym charakterze.
- Figuranci posiadają stały kontakt z księżmi: [REDAKTOWANE] z parafii Fary i [REDAKTOWANE] z parafii M.B. Saletyńskiej /duszpasterz harcerski/ oraz z duchowieństwem klasztoru OO Bernardynów w Rzeszowie / ojciec [REDAKTOWANE] i ojciec [REDAKTOWANE]/. Klerycy dostarczają im literaturę o nieznannej treści.
- Drużyny harcerskie prowadzone przez figurantów kultywują tradycje harcerstwa okresu międzywojennego /skauting/ oraz wprowadzają na zbiórkach elementy modlitwy harcerskiej / [REDAKTOWANE]/. Ponadto w umundurowaniu harcerskim wprowadzają ~~BIEMEM~~ czarne byrwy, zamawiają u osób prywatnych / prawdopodobnie u sympatyków DH/ szycie kapeluszy skautowskich np. u ekspedientki sklepu obuwniczego przy ul. 3 Maja w Rzeszowie - [REDAKTOWANE]. W kontaktach z osobami postronnymi posługują się hasłami.
- Drużyny prowadzone przez [REDAKTOWANE] i [REDAKTOWANE] często wyjeżdżają w teren na biwaki. W omawianym okresie czasu wyjeżdżały do Babicy k. Rzeszowa, do Krakowa i Cierpisza Grn. W programie biwaków znajdują się m.in. INO, podczas których stosują krótkofalówki dostarczane im przez [REDAKTOWANE] - drużynowego 5 RwdH pracownika Biura Naprawy Sprzętu Medycznego w Rzeszowie.
- Niektóre osoby jak [REDAKTOWANE] czy [REDAKTOWANE], posiadają kontakty z warszawskimi Kręgami [REDAKTOWANE], a z ich przedstawicielami spotykają się na terenie województw

↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 73 omówienie
dla gr. 5

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 5
k. 122

122 146

-3-

Posłki południowo - wschodniej, w celu dyskusji na bliżej nieokreślone tematy.

- Figuranci sprawy prowadzą rekrutycję na wyjazd w okresie letnim do Szkocji na wyprawę "Scotland -88". Zamierzają zamówić produkcję plaketek propagandowych o nieznanym treści / u [REDACTED] zam. [REDACTED] z przeznaczeniem prawdopodobnie na powyższy wyjazd.

Wnioski

1/ Środowisko młodzieży zrzeszonej w drużynach harcerskich kierowanych przez figurantów sprawy jest bardzo spójne. Oprócz zbiórek, biwaków organizują w swoim gronie takie imprezy jak "Andrzejki", "Sylwester" oraz coroczne wyjazdy zagraniczne na Zachód.

2/ Pod nieobecność figuranta sprawy [REDACTED] funkcję drużynowego kierowanej przez niego drużyny / prawdopodobnie 8 RWDH/ przejął jego brat [REDACTED] - uczeń Technikum Samochodowego w Rzeszowie.

Przedsięwzięcia i czynności:

1/ Osoby przechodzące w dokumentach "PT" zarejestrować do sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. "HARCÓWKA" Nr ew. 24 736.

2/ Spośród w/wym. osób wytypować kandydatów na Tw.

Wyk. w 2 egz.
Egz. Nr 1 - SOS "HARCÓWKA"
Egz. Nr 2 - SO "MŁODZIEŻ"
Opr. JT/TJ

sporządził
St.Insp. Wydz. III s. III
Por. [REDACTED]

tow. [REDACTED] 24.01.88.

czy wytypować osoby są już ustalone?
W takich analizach potrzebne są nie tylko dane o osobach "PT".
Na wytypowanie osoby są podkładane w formie notatek.
Najistotniejsze w tym przypadku są wnioski z tej analizy.
WYTYPOWAĆ OSOBY DO POZYSKANIA! - por. o powyższym

Wic. sz. III
Lyt. [REDACTED]

powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

powrót:
s. 73 omówienie
dla gr. 5

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 6
k. 136a

136a
143

Krenów, 28.05.84.

pot. [redacted] Tajne

„w” wylek III
[redacted]

- ustolić [redacted] i objąć kontrolę operac. urzędem S.O. eksp. pojed.

- potaformować [redacted] o planach wyjazdowych do KK i Karmowa „Grupa podziemia”

XG-01330 [redacted]

Notatka Informacyjna

Muz 30.05.84

to. [redacted]

proszę o E-15 i dane z policzkiem kła przep. wzmocn. z 1984. poinformowała [redacted]

któ to jest [redacted] swoja [redacted] mostna [redacted]

[redacted], że „co do wyjazdu to prawie klapa. Brano pasportów nie chce nam wydać pasportów, ponieważ władze zakazały. Podobno chodzi m. in. o Concordis. W jaki sposób donieśli nam, że jedynym tam pracującym i zabranianym wydanie pasporty. [redacted] z [redacted] specjalnie w tej sprawie pojechali do Krenowa. Próbują na wytyknie strony coś załatwić, wprost stoją na głowie, referujemy wytyknie znajomości. [redacted] mówi aby nie przynosi przygotowań do wyjazdu. Na razie wstrzymane są tylko pociągi i wszelkie umowy. W tym przypadku myślimy nie czy jedynym do Słowacji, czy na dobrą sprawę. Słychalam, że gdyby nie wyjechała Słowacja mają możliwość załatwić na 2 tygodnie LPN. Tam nie pracowałoby, ale nie wiem czy ta informacja jest prawdziwa. Tak naprawdę gdybyśmy nie pojechali za granicę, to bym nie wyjechała.”

[redacted] należy jako dłużymy. Robi nam zbiórki o 5³⁰ rano, aby sprawdzić nasz zapal. Dotarłam teraz trochę zadem. Mam unie napiszki „canna jedynka”, piczidaty, kapelusz itp.”

BARDZO ISTOTNY DOKUMENT
CHOC WYKONANY ZENIWAŁO STABO

S. 40 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

S. 42 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

S. 44 powrót:
wstęp
Scen. lek. nr 3

S. 74 powrót:
omówienie
dla gr. 6

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 7
k. 21

Wydział III WUSW
w Rzeszowie

Rzeszów - 1987-07-31

0F0801/84

T A J N E

Egz.Nr 3

21

321

UZUPEŁNIENIE MELDUNKU NR

do sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt. "HARCÓWKA"
nr rej. 24738
identyfikator: 5633/87

W wyniku operacyjnej kontroli prowadzonej poprzez k.o.ps. "LOS" ustalono, że figuranci sprawy: /młodzież szkół ponadpodstawowych, 24736/ [REDAKTOWANE] i /24755, młodzież szkół ponadpodstawowych/ [REDAKTOWANE] obecni byli w Tarnowie, w dniu 10.06.87r., w czasie pobytu w tym mieście papieża Jana Pawła II. W/wym. przebywali w Tarnowie w umundurowaniu harcerskim, wraz z około 100-osobową grupą harcerzy z Rzeszowa. Zachowanie się ich w Tarnowie nie budziło zastrzeżeń. O powyższym poinformowane Komendanta Chorągwi ZHP w Rzeszowie.

W związku z ubieganiem się w/wym. o wyjazd do Szkocji, w ramach Harcerskiej Wyprawy, tzw. "Scotland '87" - obu figurantom wniesiono zastrzeżenia wyjazdu do wszystkich krajów świata na okres 2 lat.

Dalsze czynności w sprawie ukierunkowane zostaną na rozpoznanie:

- 1/ zakresu oddziaływania rzeszowskiego Duszpasterstwa Harcerskiego na młodzież, w tym działalności "Białej Służby",
- 2/ form i metod pracy i ograniczenia zasięgu oddziaływania kleru katolickiego na powstawanie drużyn przykościelnych.

O bieżącej sytuacji w rzeszowskim harcerstwie informowana jest na bieżąco Wojewódzka instancja partyjna oraz Komendant Rzeszowskiej Chorągwi ZHP.

por. [REDAKTOWANE]

Wyk. w 3 egz.
Egz. Nr 1 - Wydz. I Dep. III MSW
Egz. Nr 2 - Sekcja I Wydz. III w/a
Egz. Nr 3 - sos "Harcówka"

Oprac. JT/AL
ks. masz. 0 684 /87

[Handwritten signature]

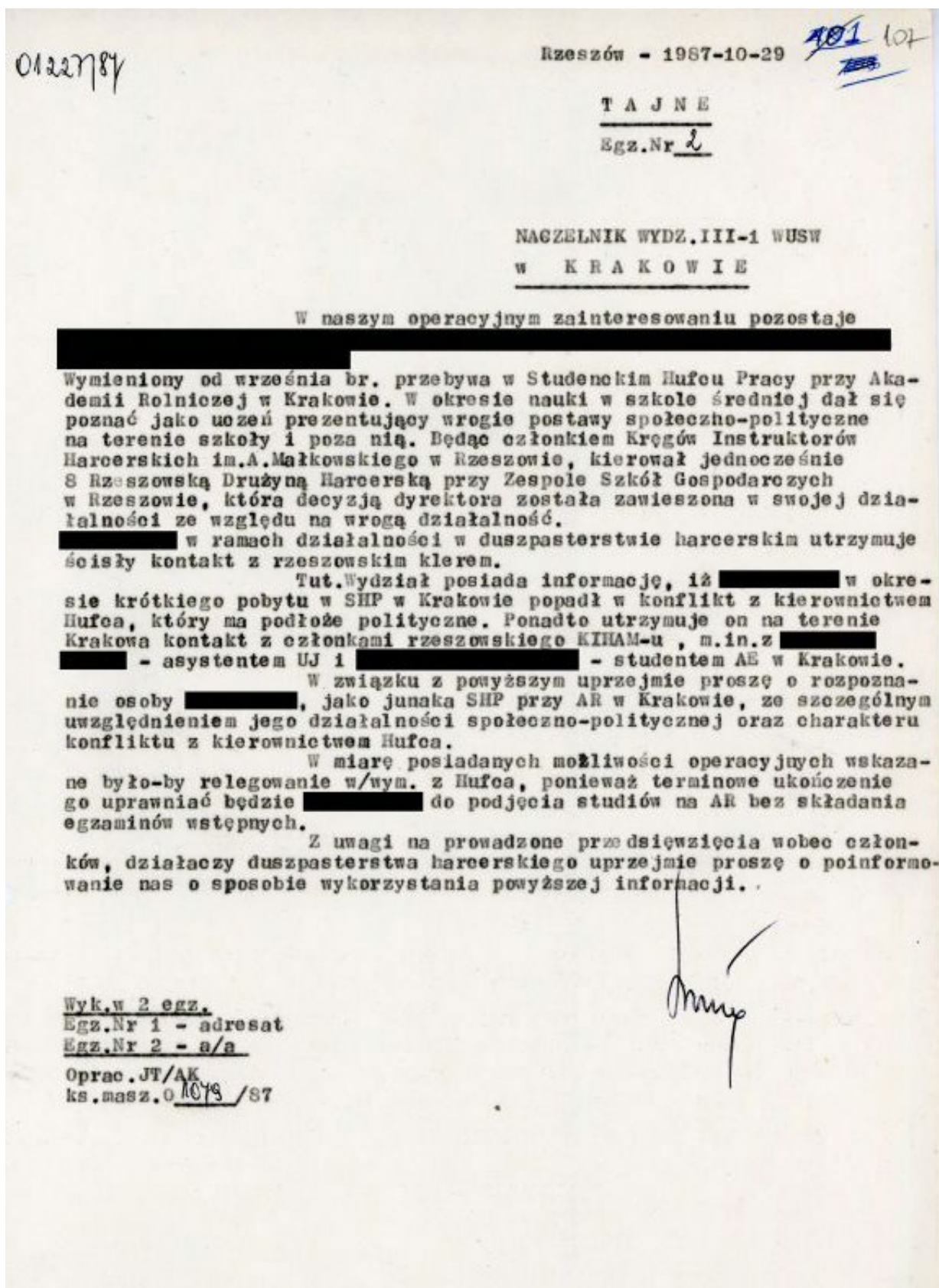
↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 75 omówienie
dla gr. 7

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Materiał
dla grupy 7
k. 107

↑ powrót:
s. 42 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 44 wstęp
Scen. lek. nr 3

↑ powrót:
s. 75 omówienie
dla gr. 7

Załącznik nr 1:

**SŁUŻBA BEZPIECZEŃSTWA WOBEC ŚRODOWISKA
1. RZESZOWSKIEJ DRUŻYNY HARCERSKIEJ „CZARNA JEDYNKA”**

**Załącznik nr 1
Artykuł**

Związek Harcerstwa Polskiego był jedną z najważniejszych organizacji młodzieżowych w II RP. Harcerstwo przetrwało w konspiracji okres II wojny światowej i zapisało piękną kartę, angażując się w różne formy podjętej wówczas przez nasz naród walki o niepodległość. Po zakończeniu wojny, przejmujący władzę komuniści, stanęli przed faktem spontanicznego odradzania się drużyn harcerskich. Musieli zająć stanowisko wobec tego „spadku” po II RP. Początkowo liczyli na opanowanie go przez wprowadzenie do władz lewicowych instruktorów i działaczy młodzieżowych (m.in. ze Związku Walki Młodych, Organizacji Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego i związanego z nią „Czerwonego Harcerstwa”), jednak stanowili oni nieliczny margines ruchu harcerskiego i nie byli w stanie narzucić nowych form pracy drużynom. Dopiero po pełnym przejęciu władzy w wyniku sfałszowanych wyborów w 1947 r., komuniści, likwidując wszelkie elementy niezależnego życia społecznego, rozwiązali również ZHP, pozostawiając jedynie organizację harcerską działającą wśród uczniów szkół podstawowych w ramach Związku Młodzieży Polskiej, poza nazwą niemającą nic wspólnego z tradycyjnym harcerstwem. „Odwilż” 1956 r. przyniosła odtworzenie ZHP i powrót do pracy części dawnych instruktorów, ale szybko komuniści, pozostawiając elementy tradycyjnej harcerskiej metodyki, uczynili z ZHP instrument indoktrynacji dzieci i młodzieży (z nielicznymi enklawami autentycznej pracy wychowawczej). W 1973 r. w szkołach ponadpodstawowych wprowadzono tzw. Harcerską Służbę Polsce Socjalistycznej wyraźnie odchodzącą od metodyki harcerskiej w kierunku masowej organizacji ideologicznej.

Sierpień 1980 r. i kolejne upomnienie się Polaków o możliwość autentycznego życia społecznego podczas tzw. karnawału „Solidarności”, znów przyniosły spontaniczną falę odradzania się harcerstwa w jego tradycyjnej formie. Szczególną rolę odegrało w tym Porozumienie Kręgów Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego (KIHAM) działające w ramach ZHP. Pojawiają się też pierwsze inicjatywy utworzenia odrębnych organizacji harcerskich, działających poza związkiem kierowanym przez etatowych (a więc zależnych od komunistycznego państwa) funkcjonariuszy harcerskich.

Krąg Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego powstał również w Rzeszowie. Inicjatywą skupionych w nim instruktorów było odtworzenie najstarszej rzeszowskiej drużyny harcerskiej – 1. RwdH „Czarna Jedyńka”. Mimo historycznej inspiracji i utrzymywania kontaktu z dawnymi instruktorami drużyny, nie była ona prostym powieleniem tradycyjnego harcerstwa, podejmując wiele nowoczesnych form działania. Jej aktywność, wymykająca się spod kontroli władz oświatowych (jako drużyna środowiskowa nie była związana z żadną szkołą), wkrótce przyciągnęła uwagę Służby Bezpieczeństwa.

Pierwszy zachowany w dokumentach ślad tego zainteresowania dotyczy próby spacyfikowania niepokornej drużyny w 1984 r. przy pomocy formalnych działań Komendy Chorągwi ZHP w Rzeszowie. W rezultacie dwóch instruktorów postawiono przed komisją dyscyplinarną i pozbawiono na rok możliwości pracy z młodzieżą. Wydarzenia te były jednym z tematów rozmowy funkcjonariusza SB, który co pewien czas odwiedzał komendę chorągwi, z hm. Krzysztofem Grzebykiem – zastępcą komendanta.

W 1986 r. Krzysztof Grzebyk objął funkcję komendanta chorągwi i wkrótce sam stał się obiektem zainteresowania SB w wyniku donosu jednego z komendantów hufca, będącego tajnym współpracownikiem SB. Wśród zarzutów, które to spowodowały, było utrzymywanie kontaktów z instruktorami „Czarnej Jedyńki” i faworyzowanie tego środowiska. Komendant oczywiście z wszystkiego zręcznie się wy tłumaczył (w 1989 r. został Naczelnikiem ZHP).

„Czarna Jedyńka” stała się też jednym z głównych „bohaterów” sprawy operacyjnego sprawdzenia (SOS) kryptonim „Harcówka” wszczętej w maju 1987 r. Powodem były informacje o organizowaniu przez instruktorów KIHAM mszy dla harcerzy w niektórych rzeszowskich kościołach. W styczniu 1987 r. rozpoczęła się regularna działalność Duszpasterstwa Harcerki i Harcerzy w Rzeszowie. W każdą drugą niedzielę miesiąca jedna z mszy św. w kościele farnym miała charakter harcerski

Harcerstwo w służbie Rzeczypospolitej / Zenon Fajger „To będzie nasz atak” – czyli jak SB inwigilowała rzeszowskich harcerzy

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

(homilia skierowana do harcerzy, udział umundurowanych harcerzy w służbie liturgicznej, czasem harcerskie elementy wystroju kościoła). Po mszy odbywało się spotkanie harcerzy, instruktorów, seniorów harcerstwa w salce parafialnej. We mszach uczestniczyli również funkcjonariusze SB, sporządzali notatki na temat liczby uczestniczących w niej harcerzy, treści wygłaszanych homilii, fotografowali harcerzy w celu identyfikacji. Starano się również wprowadzać tajnych współpracowników na spotkania duszpasterstwa.

W ten sposób uzyskano informację o planowanym na 10 czerwca wyjeździe harcerzy do Tarnowa w celu uczestnictwa w spotkaniu z Janem Pawłem II, w ramach jego trzeciej pielgrzymki do Polski. Podjęto więc wiele działań, aby ograniczyć ich uczestnictwo. Również wówczas rolę inicjatywną przypisywano „Czarnej Jedyńce”.

Załącznik nr 1
Artykuł

SB interesowała się też letnimi wyjazdami 1. RWDH „Czarna Jedyńka” do Szkocji pod szyldem klubu turystycznego „Skaut”. Według SB przedstawiony program nie zawierał faktycznych celów wyprawy, a utworzony w 1984 r. klub „Skaut” był sposobem na ominięcie procedur związanych z tego typu wyjazdami obowiązujących w ZHP. Obawiano się nawiązania nieoficjalnych kontaktów z organizacjami skautowskimi na Zachodzie, podpatrywania ich form i metod pracy, a następnie przenoszenia ich na rodzimy grunt. SB zgromadziła dokumentację wypraw – listy uczestników, program, pisma z prośbą o pozytywne zaopiniowanie do różnych instytucji.

Podслуchiwano też rozmowy telefoniczne i przeglądzano korespondencję harcerzy, nie ograniczając się oczywiście do spraw związanych z wyjazdami, ale starając się uzyskać wszelkie informacje pozwalające na rozpracowanie środowiska. Skrupulatnie odnotowywano kolejne nazwiska, ustalano terminy zbiórek i spotkań, które starano się obserwować. Wszystko to nie przynosiło jednak oczekiwanych rezultatów, usilnie poszukiwano więc tajnego współpracownika bezpośrednio w środowisku harcerzy. Ciekawym przykładem może być notatka dotycząca korespondencji jednej z harcerek ze swoją siostrą. Funkcjonariuszy zainteresowały m.in. relacje między dziewczętami i chłopcami w drużynie, a zwłaszcza informacja o tym, że autorka listu załatwiła sobie zwolnienie z lekcji w szkole i była w tym czasie na działce u koleżanki. Oficer prowadzący sprawę dopisał przy niej dużymi literami: „TO BĘDZIE DO WYKORZYSTANIA. TO BĘDZIE NASZ ATAK”. Zapewne spodziewał się, że szantażując dziewczynę, uda się pozyskać TW znajdującego się wewnątrz środowiska. W aktach sprawy nie ma jednak żadnego śladu potwierdzającego, że udało się ten zamiar zrealizować.

4 kwietnia 1989 r. SOS „Harcówka” została zakończona. W meldunku zakończeniowym oprócz 3 głównych figurantów odnotowano, że aktywność duszpasterstwa stanowiła grupa 26 osób, głównie uczniów szkół średnich, spośród których do sprawy zarejestrowano 13. Nie stwierdzono podejmowania działań sprzecznych z prawem.

Aktywność duszpasterstwa i drużyn środowiskowych inwigilowana była również przez Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych w Rzeszowie w ramach SOS kryptonim „Skauting”. W odróżnieniu od WUSW funkcjonariusze RUSW nie utożsamiali działalności duszpasterstwa ze środowiskiem „Czarnej Jedyńki”.

* * *

Analizując zachowaną w archiwum Oddziału IPN w Rzeszowie dokumentację, można odnieść wrażenie, że sam fakt pojawienia się „zagrożeń” w środowisku harcerstwa – organizacji masowej, skupiającej w większości dzieci i młodzież pod kontrolą pracowników etatowych i nauczycieli i uważanej za jeden z istotnych elementów komunistycznej indoktrynacji, był dla funkcjonariuszy SB zaskoczeniem. Nie orientowali się w środowisku harcerskim i nie pozyskali żadnych kompetentnych informatorów. Podstawą uzyskiwanych informacji były tzw. techniki operacyjne (podśluch telefoniczny, perlustracja korespondencji, obserwacja) i rozmowy z pracownikami komend hufca i chorągwi. Informacje z podśluchu telefonów i kontroli korespondencji, wobec braku znajomości środowiska i swoistego harcerskiego żargonu, były często nieumiejętnie interpretowane, zaś pracownicy komend, nie mogąc jako etatowi pracownicy ówczesnego systemu odmówić współpracy z SB, raczej nie wykazywali się nadmierną gorliwością.

Harcerstwo w służbie Rzeczypospolitej / Zenon Fajger „To będzie nasz atak” – czyli jak SB inwigilowała rzeszowskich harcerzy

Scenariusz
lekcji nr 3
archiwalnej

Załącznik nr 1
Artykuł

Dla SB głównym zagrożeniem w środowisku harcerskim była jego „klerykalizacja”, kontakty z krajami kapitalistycznymi i działaczami opozycji. W dokumentach nie ma śladu większego zainteresowania samą istotą pracy drużyn, stosowania w wielu z nich przedwojennego tekstu roty przyrzeczenia i prawa harcerskiego, regulaminów stopni i sprawności. Do końca pracownicy SB zdawali się nie dostrzegać zmian zachodzących w Polsce w końcu lat 80., prowadzących m.in. do powstawania alternatywnych organizacji harcerskich.

Działalność SB nie wywarła istotnego wpływu na działalność „Czarnej Jedyńki”, innych drużyn czy duszpasterstwa harcerskiego, które konsekwentnie realizowały swój program. Mogła ona mieć wpływ na etatowych pracowników ZHP obawiających się o rozwój zawodowej kariery, ale i w tym przypadku, ograniczony decyzją komendanta chorągwi o wyłączności na kontakty z SB. Pod koniec lat 80. SB nie miała ona już realnych możliwości wywarcia wpływu na instruktorów harcerskich i zastosowania represji wobec nich. W przypadku osób objętych SOS „Harcówka” było to jedynie okresowe wstrzymanie paszportów dla 2 osób uznanych za głównych „figurantów”. Próba usunięcia jednego z nich ze Studenckiego Hufca Pracy w Krakowie i w rezultacie zablokowania możliwości dostania się bez egzaminu na studia, podjęta po uzyskaniu z podsłuchu telefonicznego informacji o jego konflikcie z władzami hufca, zakończyła się wystawieniem mu przez indagowanych w tej sprawie rektora i odpowiedzialnych za hufiec pracowników Akademii Rolniczej, opinii wzorowego junaka.

Musimy też pamiętać, że SB była tylko elementem systemu – swoistym „narzędziem” w rękę PZPR, która również miała wpływ na obsadę głównych stanowisk we władzach ZHP. Materiały wytworzone przez SB nie wniosły żadnych rewelacyjnych informacji do historii „Czarnej Jedyńki” – to, co istotne w pracy drużyny (program, metody pracy), wymykało się percepcji funkcjonariuszy SB. Warto jednak zapoznać się z nimi, nie tylko po to, aby lepiej poznać tło niektórych utrudnień, czy przypomnieć ulatujące z pamięci daty skrupulatnie odnotowanych przez służby wydarzeń. Istotniejsze wydaje się dostrzeżenie na tym przykładzie perfidii totalitarnego systemu, który nie hamował się przed stosowaniem wszelkich metod inwigilacji wobec środowiska młodzieży, niemającej nic wspólnego z jakąkolwiek działalnością polityczną, a jedynie pragnącej „być sobą” i aktywnie przeżywać swoją młodość. Byli oni obserwowani, podsłuchiwani, fotografowani, czytane były ich listy i wynotowywane z nich nieraz bardzo osobiste informacje. Próbuje się ich złamać i pozyskać do współpracy przeciwko swoim przyjaciołom. Nieskuteczność tych wysiłków była też swoistym potwierdzeniem siły charakterów i osobowości skupionych w tej niepokornej drużynie harcerek i harcerzy.

Zenon Fajger

Powyższy tekst to skrót artykułu opublikowanego na portalu internetowym „Rzeszowszczyzna 1944–1989”:
<http://prlrzeszow.comli.com/artykuly/item/4-czarna-jedynka>

Materiały dla prowadzącego:

PYTANIE DLA GRUPY 1. Z OMÓWIENIEM:

Jakie było „zagrożenie”, które spowodowało zainteresowanie SB młodzieżą harcerską? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.
(k. 15a, k. 15b)

Odpowiedzi, które można znaleźć w materiałach źródłowych:

Organizowanie mszy harcerskich, aktywizacja na rzecz Kościoła, działalność pozastatutowa, konspiracyjne zbiórki, nieuczestniczenie w alercie naczelnika ZHP i pochodzie 1-majowym.

Rodzaj źródła: meldunek założeniowy sprawy operacyjnego sprawdzenia – dokument wytworzony przez SB zawierający informacje uzasadniające powód podjęcia inwigilacji danego środowiska oraz jej cele.

Dodatkowe informacje dla prowadzącego:

Statut ZHP zawierał sformułowanie, że jest on organizacją świecką, co wówczas interpretowano w ten sposób, że członek ZHP może prywatnie uczestniczyć w życiu religijnym, ale nie powinien tego robić w mundurze harcerskim, a zwłaszcza w ramach organizacji, czyli jakiejś zorganizowanej grupie umundurowanych harcerzy. Takie przypadki określano jako „działalność pozastatutową” („sprzeczną ze statutem”). W skrajnych przypadkach konsekwencją mogło być pozbawienie funkcji (np. drużynowego) czy nawet usunięcie z ZHP.

Drużyny środowiskowe to takie, które nie działały przy szkołach, ich zbiórki nie odbywały się regularnie w szkolnych harcówkach czy klasach pod opieką nauczycieli i przez to trudne były do kontrolowania przez władze oświatowe. Ich istnienie i działalność zgodna była z przepisami obowiązującymi w ZHP, ale brak możliwości kontroli nie mieścił się w kategoriach myślenia władz PRL i pewnie dlatego zbiórki organizowane poza szkołami (lokale osiedlowe, mieszkania prywatne, nieraz gdzieś w terenie) SB określała jako konspiracyjne. Podejmowane na nich „inicjatywy sprzeczne z aktualnie obowiązującym statutem ZHP” mogły oznaczać np. modlitwę na zakończenie zbiórki. Drużyny te często pracowały w oparciu o przedwojenny tekst prawa i przyrzeczenia harcerskiego (oczywiście sprzeczny z aktualnym statutem) oraz wzorowanych na przedwojennych regulaminach stopni i sprawności harcerskich, ale z dokumentów nie wynika, żeby to szczególnie interesowało SB.

Normalne, szkolne drużyny czy szczepy (związki drużyn w większych szkołach) często miały charakter masowy (zwłaszcza do 1980 r.) i nie prowadziły bieżącej pracy harcerskiej w oparciu o samodzielnie stworzony program. Przeważnie prowadzili je przymusowo nauczyciele wyznaczeni przez dyrektorów szkół i przez nich rozliczani. Władzom zależało, żeby stanowiły element indoktrynacji ideologicznej, a dyrektorom i nauczycielom, żeby nie „podpaść”. Dlatego większość tych drużyn aktywizowała się podczas ogłaszanego corocznie alertu Naczelnika ZHP, realizując centralnie opracowane zadania, oraz podczas pochodu 1-majowego, kiedy umundurowana młodzież z czerwonymi chustami była gustowną ozdobą manifestacji poparcia dla systemu (czasami jeszcze podczas wakacji, gdyż organizowane przez hufce obozy były tanią i atrakcyjną formą wypoczynku). Oczywiście zdarzały się wyjątki od tej reguły, ale w szkołach o wiele trudniej było prowadzić autentyczną pracę harcerską wolną od socjalistycznej indoktrynacji.

Materiały dla prowadzącego:

PYTANIE DLA GRUPY 2. Z OMÓWIENIEM:

Wyjaśnijcie (własnymi słowami, nie cytując tekstu dokumentu), jakie były cele SB wobec środowiska harcerskiego i w jaki sposób miały być zrealizowane? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.

(k. 35, k. 36, k. 37)

Odpowiedzi, które można znaleźć w materiałach źródłowych:

Celem było ustalenie:

- faktycznych zamiarów i celów działalności grupy harcerzy tworzących duszpasterstwo,
 - nazwisk osób nią kierujących,
 - wpływu księży na działalność harcerzy.
- Działania SB miały doprowadzić do zmiany postawy harcerzy, zerwania ich kontaktów z Kościołem i angażowanie się w działania proponowane przez władze ZHP (pochody, alerty).

Cele te miały być zrealizowane poprzez:

- rozpoznanie osób zaangażowanych w działalność duszpasterstwa harcerskiego i charakteru ich działalności;
- wyjaśnienie charakteru zbiórek;
- bieżące współdziałanie z kierownictwami Komendy Chorągwi i Hufców „Rzeszów” i „Ziemi Rzeszowskiej” ZHP celem ustalenia ilości środowiskowych drużyn harcerskich, ich składów osobowych oraz charakteru prowadzonej działalności;
- współpracę z Wydziałem IV SB;
- wykorzystanie perlustracji korespondencji (technika W) i podsłuchu telefonicznego (PT) celem ustalenia kontaktów, zamiarów i postaw społeczno-politycznych „figurantów”;
- fotograficzne dokumentowanie pobytu umundurowanych harcerzy na imprezach kościelnych (wydział B);
- wytypowanie, opracowanie i pozyskanie do współpracy z SB tajnego współpracownika wywodzącego się ze środowiska działaczy duszpasterstwa harcerskiego;
- prowadzenie systematycznych rozmów z figurantami sprawy celem neutralizacji ich pozastatutowej działalności w ZHP.

Rodzaj źródła: plan przedsięwzięć operacyjnych – dokument wytworzony przez SB określający konkretne działania mające doprowadzić do osiągnięcia celów, dla których wszczęto sprawę operacyjnego sprawdzenia.

Dodatkowe informacje dla prowadzącego:

Wydział IV zajmował się inwigilacją Kościoła. „Neutralizacja” mogła oznaczać skłonienie figurantów do zmiany zachowania na zgodne z oczekiwaniem SB lub pozbawienie ich wpływu na młodzież, bez stosowania represji prawnych.

Materiały dla prowadzącego:

PYTANIE DLA GRUPY 3. Z OMÓWIENIEM:

W jaki sposób SB uzyskała informację o planowanym udziale harcerzy w spotkaniu z Ojcem Świętym w Tarnowie? Jakie działania podjęła w związku z pielgrzymką Jana Pawła II? Scharakteryzujcie rodzaj źródeł, nad którymi pracowaliście.

(k. 16a, k. 16b, k. 19)

Odpowiedzi, które można znaleźć w materiałach źródłowych:

Informacje o planowanym udziale harcerzy uzyskano od TW „Paweł”, który uczestniczył w spotkaniu duszpasterstwa harcerskiego (informacji dostarczył też KO „LOT”). SB starała się zdobyć informacje o planach wyjazdu i zniechęcać do niego.

Z inicjatywy SB zorganizowano spotkanie przedstawicieli władz oświatowych (Kuratorium Oświaty i Wychowania) i ZHP w celu uzgodnienia stanowiska wobec organizatorów wyjazdów, w wyniku którego wicekurator przeprowadził rozmowę z dyrektorami niektórych szkół, a komendant chorągwi z drużynowymi drużyn środowiskowych. SB przeprowadziło również rozmowy z harcerzem (uczniem LO) uważanym za organizatora wyjazdu. Rozmowy „ostrzegawcze” miały zniechęcić do wyjazdu.

Rodzaj źródła: uzupełnienia meldunków do sprawy operacyjnego sprawdzenia – dokumenty wytworzone przez SB zawierające okresowe informacje uzyskane w wyniku inwigilacji środowiska i opisujące działania podejmowane przez SB.

Dodatkowe informacje dla prowadzącego:

Tarnów był miejscem ogólnopolskiego spotkania Jana Pawła II z harcerzami. Z Rzeszowa większość harcerzy udała się specjalnym pociągiem dla pielgrzymów i uczestniczyła we Mszy Św. we wspólnym sektorze. Wg relacji jednego z instruktorów 1 RwDH „Czarna Jedynka” drużyna ta pojechała do Tarnowa wynajętym autokarem. SB oceniała liczebność harcerzy z Rzeszowa na ok. 100 osób (k. 85).

Materiały dla prowadzącego:

PYTANIE DLA GRUPY 4. Z OMÓWIENIEM:

Wskażcie metody, jakimi SB chciała uzyskać informacje o zbiórkach drużyny w harcówce przy ul. Wiktora? Zwróćcie uwagę na liczebność i rangę zaangażowanych w to funkcjonariuszy. Scharakteryzujcie rodzaj źródeł, nad którymi pracowaliście.

(k. 64a, k. 64b, k. 65, k. 66, k. 67, k. 84)

Odpowiedzi, które można znaleźć w materiałach źródłowych:

Poprzez obserwację wejścia do budynku i fotografowanie osób w wieku licealnym, śledzenie (obserwacja) wychodzących ze spotkania, tajne przeszukanie, zainstalowanie tam podsłuchu (PP), dorobienie kluczy. W planowanym przeszukaniu harcówki miało uczestniczyć 6 oficerów (3 kapitanów i 3 poruczników), ponadto jakaś ich liczba prowadziła obserwację i ewentualny montaż podsłuchu.

Rodzaj źródła: dokumenty wytworzone w związku z bieżącymi działaniami podejmowanymi przez SB – notatka służbowa (k. 64) dotycząca podjęcia obserwacji grupy młodzieży i komunikat (k. 84) relacjonujący jej przebieg i efekty, plan tajnego przeszukania (k. 66-67) i pismo z prośbą o rozpoznanie możliwości zainstalowania podsłuchu (k. 65).

Dodatkowe informacje dla prowadzącego:

Punkt zakryty – jakieś mieszkanie, czy inne pomieszczenie, z którego funkcjonariusz SB mógł niezauważony prowadzić obserwację i ewentualnie wykonywać fotografie.

Warto podkreślić, jakie siły zaangażowała SB, aby dowiedzieć się, co „zagrożającego” harcerze mogą mieć w harcówce (teksty modlitwy, religijny wystrój?).

Materiały dla prowadzącego:

PYTANIE DLA GRUPY 5. Z OMÓWIENIEM:

Czego dowiadywała się SB w wyniku podsłuchu telefonicznego harcerzy? Zacytujcie fragmenty wskazujące na szczególne wyczulenie na działalność religijną i kontakty z Kościołem. Jak wykorzystywano uzyskane w ten sposób informacje? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.

(k. 120, k. 121, k. 122)

Odpowiedzi, które można znaleźć w materiałach źródłowych:

SB dowiadywała się, kto się z kim kontaktował, o czym rozmawiano, gdzie i kiedy mają być zbiórki i biwaki, co się na nich dzieje, jak przebiegają przygotowania do wyjazdu do Szkocji.

Fragmenty wskazujące na szczególne wyczulenie na działalność religijną i kontakty z Kościołem:

- 26 osób stanowi aktyw młodzieży harcerskiej zaangażowanej w działalność duszpasterstwa;
- często umawiają się na zbiórki w punkcie katechetycznym;
- na zbiórki zabierają świece, co może świadczyć o ich religijnym charakterze;
- figuranci posiadają stały kontakt z księżmi;
- klerycy dostarczają im literaturę o nieznanym treści;
- wprowadzają na zbiórkach element modlitwy harcerskiej;

Informacje wykorzystywano m.in. do ustalenia listy najbardziej aktywnych osób, aby objąć je inwigilacją („zarejestrować do sprawy”) i próbować wśród nich znaleźć tajnego współpracownika.

Rodzaj źródła: analiza dokumentów „PT” – dokument wytworzony przez SB zawierający zestawienie informacji uzyskanych z podsłuchu telefonicznego w okresie 6 miesięcy, wynikające z nich wnioski i dalsze działania.

Dodatkowe informacje dla prowadzącego:

Na podstawie PT podjęto kilka akcji obserwacyjnych dotyczących spotkań harcerzy z działaczami opozycji, zbiórek czy wyjazdów w teren. Obserwacje nie potwierdzały informacji uzyskanych z PT, co dziwiło nadzorującego sprawę funkcjonariusza, który na jednym z meldunków dopisał: „PT jest dezinformacją?” (k. 230). Skłaniało to tym bardziej do starań o pozyskanie TW wewnątrz grupy.

Materiały dla prowadzącego:

PYTANIE DLA GRUPY 6. Z OMÓWIENIEM:

Co interesowało SB w korespondencji harcerzy? Zacytujcie odnotowane przez SB szczegóły dotyczące spraw osobistych. Dlaczego je gromadzili i jak mogli je wykorzystać? Scharakteryzujcie rodzaj źródła, nad którym pracowaliście.

(k. 136a, k. 136b)

Odpowiedzi, które można znaleźć w materiałach źródłowych:

SB interesowało, z kim się kontaktują, jakie są między nimi relacje, jakie są ich działania i plany (wyjazdy), jakie są ich osobiste cechy i słabości.

Szczegóły dotyczące spraw osobistych:

- ? kręci z ...? – rodzice są temu przeciwni;
- ? zależy na ... ?;
- wspólne tańce ze ... ?;
- załatwiła sobie wolne – zwolnienie z lekcji i była na działce u ... ?;
- należy zapamiętać jej odchudzanie, możliwe, że chce się podobać ... ?;

Wykorzystywano te informacje do wskazania kolejnych osób objętych inwigilacją („zarejestrowanych do sprawy”), poszerzenia wiedzy o działaniach i wewnętrznych relacjach w grupie harcerzy, wskazania osób, które zamierzano pozyskać jako tajnych współpracowników, np. poprzez groźbę ujawnienia osobistych „kompromitujących” informacji (np. wagiary).

Rodzaj źródła: notatka informacyjna – dokument wytworzony przez pracownika wydziału „W” (zajmującego się perlustracją korespondencji) na podstawie lektury listu harcerki do siostry, zawierający dodatkowe informacje i uwagi dopisane przez funkcjonariusza prowadzącego i nadzorującego sprawę operacyjnego sprawdzenia.

Dodatkowe informacje dla prowadzącego:

W dokumentach nie zachowały się kopie listów, tylko notatki informacyjne wykonane przez pracowników SB zajmujących się perlustracją korespondencji („W”). Notatka informacyjna o liście harcerki do swojej siostry (k. 136) zawiera szereg dopisków oficera prowadzącego wyrażających duże zainteresowanie tym listem. Za szczególnie ważną (zapisał drukowanymi literami) uznał on informację o zwolnieniu z lekcji i pobycie na działce u koleżanki. Dopisek: *TO DO WYKORZYSTANIA (TO BĘDZIE NASZ ATAK) – PILNIE PRZYSTĄPIĆ DO USTALEŃ!!!* może świadczyć, że SB miało nadzieję zastraszenia dziewczyny i pozyskania jej jako TW.

W zachowanych dokumentach nie ma żadnych śladów potwierdzających podjęcie działań i pozyskanie TW w oparciu o informacje uzyskane z listu.

Materiały dla prowadzącego:

PYTANIE DLA GRUPY 7. Z OMÓWIENIEM:

Jakie konsekwencje dla „figurantów” sprawy wyniknęły w związku z zainteresowaniem się nimi przez SB? Czy Waszym zdaniem były one dotkliwe i mogły wpłynąć na zmianę ich postawy? Scharakteryzujcie rodzaj źródeł, nad którymi pracowaliście.
(k. 21, k. 107)

Odpowiedzi, które można znaleźć w materiałach źródłowych:

„Zastrzeżono” im prawo wyjazdów do wszystkich krajów świata na 2 lata. Próbowano doprowadzić do usunięcia jednego z nich ze studenckiego hufca pracy i w ten sposób utrudnić dostanie się na studia. Nie były to konsekwencje bardzo dotkliwe i wątpliwe, aby mogły skłonić do zmiany postawy osoby przekonane do słuszności swoich działań.

Rodzaj źródła:

1. uzupełnienie meldunku do sprawy operacyjnego sprawdzenia (k. 21) – dokument wytworzony przez SB, zawierający okresowe informacje uzyskane w wyniku inwigilacji środowiska i opisujący działania podejmowane przez SB;
2. pismo do Naczelnika Wydziału III SB w Krakowie (k. 107) – korespondencja wewnętrzna SB w związku z wyjazdem figuranta sprawy operacyjnego sprawdzenia na teren innego województwa, zawierająca informacje o nim i sugerująca podjęcie określonych działań;

Dodatkowe informacje dla prowadzącego:

W tamtym okresie paszporty wydawane były przez Wydział Paszportowy w WUSW. Osoba ubiegająca się o paszport (lub instytucja organizująca wyjazd zbiorowy) przedstawiała stosowną dokumentację, na podstawie której był on wydawany. Przy jego odbiorze pozostawiano dowód osobisty, a po powrocie należało zwrócić paszport i odebrać dowód. Paszport nie pozostawał w dyspozycji jego właściciela i na każdy kolejny wyjazd trzeba było uzyskać odrębną zgodę. Dla SB była to często okazja do szantażu w celu pozyskania współpracowników. Zastrzeżenie paszportu oznaczało, że fakt ubiegania się o wyjazd będzie każdorazowo zgłaszany odpowiedniej komórce SB, od której będzie zależała decyzja. Wniosek o anulowanie zastrzeżenia wobec tego z figurantów, który wyjechał do Krakowa, złożono 23.03.1989 r. (k. 278), ponieważ „aktualna postawa wymienionego nie wskazuje aby prowadził on poza-statutową działalność w ramach Związku Harcerstwa Polskiego bądź utrzymywał kontakty z osobami propagującymi idee sprzeczne z założeniami programowymi tej organizacji”. Istotę konfliktu w hufcu pracy wyjaśniają podsłuchane rozmowy matki figuranta z niejakim „Ludwikiem z Komitetu” (27 X, 2 XI 1987 r.), który proszony był o interwencję i załatwienie sprawy. Chodziło o to, że chłopak nie chciał wypełnić deklaracji wstąpienia do ZSMP (k. 108). W odpowiedzi na pismo z Rzeszowa, Naczelnik Wydziału III-1 WUSW w Krakowie informował o wykorzystaniu informacji z Rzeszowa do SO „Oświata” i podjęciu działań zmierzających do powołania figuranta do zasadniczej służby wojskowej w przypadku jego negatywnej opinii w hufcu. W rozmowach z rektorem, dyrektorem administracyjnym i kierownikiem hufca używano jednak opinii, że „jest wzorowym junakiem, wykonujący (oryg.) wszystkie polecenia przełożonych, a nawet pomagający osobom funkcyjnym w pracy”. (k. 124)

SŁOWNIK TERMINÓW STOSOWANYCH W DOKUMENTACH WEWNĘTRZNYCH SB

Zagrożenie: określenie charakteru lub/i obszaru działalności uważanej przez SB za antypaństwową względnie antysocjalistyczną. Z. było kategorią formalną, zgłaszaną w meldunku operacyjnym jako element kwalifikujący działalność podlegającą operacyjnej kontroli SB.

Tajny współpracownik (TW): osoba świadomie współpracująca z SB poprzez przekazywanie informacji i wykonywanie zleconych działań. Zazwyczaj tajny współpracownik podpisywał zobowiązanie do współpracy, posługiwał się pseudonimem i był zobowiązany do składania pisemnych doniesień. Często był w różnej formie wynagradzany.

Kontakt operacyjny (KO): osoba udzielająca potajemnie informacji SB bez podpisywania formalnego zobowiązania do współpracy.

Sprawa operacyjnego sprawdzenia (SOS): kategoria sprawy operacyjnej i akt jej dotyczących. SOS była wszczynana, gdy odpowiednia jednostka SB otrzymywała niepotwierdzoną informację o prowadzeniu „antypaństwowej” etc. działalności lub przygotowań do takowej przez osobę lub grupę osób, bądź informację o przestępstwie lub niepokojącym zjawisku, które należało zbadać dla ustalenia, czy nie były skutkiem działalności „antypaństwowej”. Prowadzenie SOS wymagało zastosowania dostępnych środków pracy operacyjnej (doniesień agentury, kontroli korespondencji, podsłuchu, niejawnego kwerendy).

Figurant: osoba poddana inwigilacji SB. Określenie „główny figurant” dotyczyło osoby najważniejszej w prowadzonej sprawie operacyjnej (na której nazwisko najczęściej sprawa była rejestrowana).

Technika operacyjna, środki: środkami techniki operacyjnej były: podsłuch pokojowy (PP), podsłuch telefoniczny (PT), podsłuch telegraficzny (PTG), podgląd dokumentowany fotograficznie (PDF) i tajne przeszukiwanie (TP). Do stosowania „środków techniki operacyjnej” uprawniony był wyłącznie Departament Techniki MSW i jednostki pionu „T”.

Podsłuch pokojowy (PP): termin oznaczający zarówno urządzenia podsłuchowe zainstalowane w pomieszczeniach – tak w mieszkaniach prywatnych, jak i budynkach publicznych, biurach itd., jak i czynność, tj. potajemne podsłuchiwanie osób przebywających w tych pomieszczeniach (ich mieszkańców lub użytkowników). PP był środkiem techniki operacyjnej.

Podsłuch telefoniczny (PT): termin oznaczający zarówno czynność (podsłuchiwanie), jak i urządzenia podsłuchowe rejestrujące rozmowy telefoniczne (lub umożliwiające ich bieżące odsłuchiwanie) w tajemnicy przed osobami prowadzącymi owe rozmowy. PT był środkiem techniki operacyjnej.

Podgląd i dokumentacja fotograficzna (podgląd dokumentowany fotograficznie, PDF): potajemne podglądanie inwigilowanych osób, obiektów, pojazdów itd., połączone z ich fotografowaniem lub/i filmowaniem (metodami klasycznymi, później także TV-video). PDF był z reguły stosowany z zakrytych punktów obserwacyjnych (ZPO).

Zakryty punkt obserwacyjny (ZPO): pomieszczenie (mieszkanie), z którego obserwowano (filmowano, fotografowano) osoby (również budynki lub mieszkania) inwigilowane przez funkcjonariuszy pionu „B”.

„W”, pion: oznaczenie, którym określano związane z działalnością pionu „W”, tj. pionu kontroli korespondencji, czynności, informacje i dokumenty (kopie potajemnie otwartej korespondencji, zatrzymane przesyłki, wyciągi, notatki i odpisy z przechwyconej korespondencji).

Zastrzeżenie wyjazdów zagranicznych: zakaz wyjazdów zagranicznych nakładany tajnie przez jednostki operacyjne SB na obywateli PRL. W przypadku złożenia przez obywatela objętego zastrzeżeniem wniosku o wydanie paszportu, powiadamiano jednostkę operacyjną, która zastrzeżenie wydała.